

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Váci-körút 18.
Telefonszám: 95—28.

POLITIKAI JELLEGŰ,
ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.
Szerkeszti: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhöz küldve 16 kor.
Félévre 8 >
Negyedévre 4 >

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Demokratikus Magyarország.

Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter a héten programját fejtette ki. Tárcájának költségvetése a képviselőház elé került s ez adott neki módot és alkalmat arra, hogy tanuságot tegyen duzzadó tettvágyáról. Ki kenyere javát idegenben ette meg s miután hazakerült, több mint egy évtizeden át csak a kritikában fejthette ki államférfiúi egyéniségét: most a közgazdasági kormányzat egy ágazatának gyeplőit kapva kézre — lelke és elméje alkotásra kész erőit tárta elbénk.

Esemény, amit mivel. Ilyenként ünneplik országszerte. A nagy kaliberű államférfiak éleslátásával a gazdag, a szabad, az erős Magyarország képét rajzolta meg. Nem baj, hogy sokat markolt. A támadt lelkesedés lehűtését az sem idézheti elő, hogy a lélekben még fiatal, de korban már hajlott, s a politikai élet viharos tengerén hanyatott államférfiu törekvései és szándékai sokkal több eshetőségnek vannak kitéve, mint amennyi mellett a vallott program minden részletében megvalósíthatónak látszik. Ez a program a maga egészében és részleteiben a dolgozni akaró Magyarország előtt minden időkre megvalósítandó ideál marad.

Ily eszményi kormánytevékenység föltárása régóta érzett hiányt hivatott pótolni. A dolgozó milliók — mert Magyarország demokráciájának elhalványulását nap-nap után tulajdon szemükkel látták — régen nyugtalankodtak. Nyugtalankodtak, mivel a munka s az érvényesülés szabadságát, a megállapodott kenyérkeresetet, a gazdasági fejlődésre irányuló törekvéseket, az ipar, a kereskedelem, a forgalom föllendülésének föltételeit súlyos csapások érték. A születés előkelősége, az öröklött vagyon eluralt mindent; letiprással, keresztülgázolással fenyegetett minden oly érvényesülési szándékot, mely a saját modernebb eszközeivel igyekezett Magyarország jólétét

biztosítani s a maga új élethivatását a régi bálványoknak föltétlenül alárendelni nem tudta.

A munka embere, a modern gazdasági eszmék neveltje: Kossuth Ferenc, ennek az önző, ennek az egyoldalú irányzatnak vetette útjába programját. Nem azért, hogy megtörje, hogy lehetetlenné tegye; de azért, hogy a megbolygatott, sokszor és sokat hangoztatott harmóniát helyreállítsa. Mert a mostani kereskedelmi miniszter programja nemcsak az ipar, a kereskedelem, a közlekedés és a szociális tevékenység terén rakja le a fejlődés pilléreit, hanem egyuttal hasznos, félreösmerhetetlenül szükséges segédeszközöket kíván teremteni a mezőgazdasági termelés, az öröklött vagyon s a születés kiváltságosai javára.

Akik gazdasági kérdésekkel valaha is foglalkoztak, azok tisztában vannak vele, hogy a gazdasági fejlődésnek és megerősödésnek csak egy útja van: minden valódi gazdasági tényezőnek egyforma megbecsülése, tisztességes szándékainak méltánylása, jogos és becsületes törekvéseinek elősegítése. Ez egyes gazdasági tényezőknek kedvezését a többiek rovására, avagy azt a szándékot, mely egyes szükséges gazdasági tényezőknek kiirtására irányul egyenesen kizárója. Magyarországon mégis már hosszabb idő óta, hol kisebb, hol nagyobb mértékben tapasztalhattuk azt, hogy a gazdasági irányzat kormánykörökben kereskedelemellenes, sőt a kisiparra és a szociális törekvésekre nézve sem valami kedvező. A kereskedelem ellen egyenesen küzdött egy-egy kormányzati tény, a kisiparral és az általánosabb jellegű társadalmi törekvésekkel pedig nem törődött, hagyta őket vergődni. Erről a helyről nem egy keserű panasz hangzott el emiatt.

Annál igazabb örömmel, annál bensőbb jóérzéssel jegyezzük föl a változást, amit Kossuth Ferenc kifejtett programjából, kiolvasunk. Azon az uton, mely a társadalom, a felekezetek az osztályok és a keresetágak között emésztő harcra vezetett, megvan tehát a megállás szán-

déka. A nemzet erőt gyűjtő, erőt növelő föladatai hevitik a kormányzatot s nemcsak azok a tényezők mozgatják, melyek egyesegyedül mind-
evvel ellenkező eredményeket tudnak létrehozni. Jogaihoz, segédeszközeihez, jutalmához, nyugal-
mához juthat a munka, hogy alkot hasson, hogy a nemzetet nagygyá és az országot függetlenné tenni segíthesse.

Mert a végeredmény ez leszen. Ha nem ma, hát holnap, amikor Kossuth programja egész mivoltában érvényesülni tud. A mezőgazdaság és az ipar — a kereskedelem számára dolgozik, s a kereskedelem kincseket hoz érette cserébe. Ez tette nagygyá Angliát és Éjszakamerikát, mely államoknak szabadsága, függetlensége és önérzete az óhajtott ideál.

De igazán demokratává, népét nemzetté, társadalmát békéssé, keresetágait egymást megbecsülővé, gazdasági tényezőit erőforrásokká az országnak az teheti, ha minden becsületes munka érvényesülhet, ha minden tisztességes munka megtalálja segédeszközeit, jövője biztosítékait és törekvései sikerének reménységeit.

Mindezt kigondolni nagy elmék kiválósága, érettük sikraszállani dicsőség, megadni nagy államférfiúi föladat. Kossuth Ferenc minderre vállalkozott. Az első állomásnál köszöntjük. A befejezett munka után ünnepelni kívánjuk.

Komáromi Sándor.

Glosszák a hétről.

□ Gyürky dr. csak nem került meg és az egész vonalon forgatják a botokat, amelyekkel ütik — a nyomát. Ellenben abban, amit itthon hagyott, van nagyon sok érdekesség. A héten a sok megkárosított^{us} közül hárman vagy négyen, valami eldugott kis falu földhözragadt szegényei, jelentkeztek Zichy gróf ő excellenciájánál, öfelségének a személye körül való miniszternél és nagyon szépen kértek tőle valami támogatást, mert a szélhámos apostol olyan pusztán hagyta őket, mint az ujjam. Én nem tudom, hogyan gondolták a szegény emberek az összefüggést az excellenciás nagyur és a Dr. Sikasztó között, de az bizonyos, hogy egyszer és mindenkorra kiábrándulhattak minden olyan üzletből, amelybe a plébánosuk küldi be őket. Mert Zichy gróf a következő három kérdést tette föl nekik: 1. Mint embert, vagy mint minisztert keresik őt fel? 2. Mennyivel károsította meg őket Gyürky? 3. Mit kívánnak tőle? Mikor ezek a kérdések már tisztázva voltak, mikor az excellenciás gróf megtudta, hogy mint az általános emberieség egyik letéteményesét keresték és nem mint minisztert és a kárak hatezer korona, s annak a megtérítését szeretnék látni tőle — akkor ő excellenciája kijelentette, hogy adhat a kérelmezőknek három dolgot. 1. Felvilágosítást, hogy semmi köze Gyürkyhez, mert

az a bolt, amelyet ő és a néppárt most ajánl, nem a doktor ur kezelésében van. 2. Tanácsot. Finom, első-rangu tanácsot, a legjobb tanácsot, amit ez a század látott. 3. Erkölcsi támogatást, amely ez esetben és az élet összes vonalain melengetheti keblüket.

— *Pénz? Geld? D'argent? Money? Danaro?* — kérdezik önök öt nyelven.

Nem, kérem, pénzt nem adott a miniszter. Mert nincs köze az üggyhez.

— De hát akkor mért adott tanácsot és erkölcsi támogatást? — faggatnak önök tovább.

Am erre a kérdésükre én sem tudok felelni.

*

Hencz Károly, az ifju néppárti képviselő, párbajban megölte Keglevich grófot. Tragikus véletlen — konstataulta mindenki, részint mert valóban az volt, részint mert borzasztó volna feltételezni, hogy az ilyesmi tragikus véletlennél egyéb is lehetne. S főként Hencz Károlynak kellett így vélekednie, mert különben rémitő volna azzal a tudattal járnia az emberek között, hogy egy megölt ember árnyéka kísért mögötte. Tragikus véletlen?

— Dehogy — mondja maga Hencz Károly. — Nem. Ez politikai tőke, amelyet én csengő aprópénzre váltok.

Az emberek megadták a fölmentőt Hencz Károlynak, hogy ne kelljen szégyenkeznie és bátran nézhesen a mások szemébe s ime most ő már eldicsekszik a szomorú dicsőséggel. Beszámoló beszédjében úgy tüntette föl ezt a párbajt, mint a kezdetét egy hádjáratnak, melyet ő politikai ellenfelei ellen indított. Zavaró körülmények folytán, sajnos, csak egy ellenségét ölhetette meg, de ha közbe nem jönnek váratlan dolgok, hát ő kiirtotta volna valamennyit. Így meg kellett állnia az első holttestnél.

Kortesfogás? Izléstelenség? Ezt fogják mondani. Hiszen mi tudjuk, hogy így van. De talán olyan kortesfogás és olyan izléstelenség ez, amelyet érzékű ember nem követhet el. S legfőként nem követhet el egy néppárti képviselő. A néppárt a katolicizmus politikai yulványa s az ő képviselői talán mégis kell, hogy annyira respektálják a szeretet vallását, hogy kiontott vérrel ne akarjanak piros dicsőséget fösteni maguknak.

Még kortesfogásból, még izléstelenségből sem.

*

Az Uránia színházban ezen a héten nevezetes bemutató volt. Egy darabot olvastak föl ott, amely szólt a középkori inkvizicióról is, sőt vetített képen is bemutatta azt. Másnap Görcsöni Dénes mester, a mi mult heti kitünő ismerősünk sietett az Alkotmányban denunciálni a darabot Molnár Viktor államtitkárnál, Nem bizonyította ugyan be — mint Ballagi Aladár önagysága —, hogy az inkvizíció gyönyörű és szükséges intézmény lett volna, hanem egyszerűen követelte, hogy dobják ki az inkvizicióról szóló képeket a darabból, mert azok sérthetnék az iftuság vallásos érzelmeit.

És ugyan mi történt?

Azt felelték-e Görcsöninek, hogy a denunciació mestersége nem szép, s hogy az inkvizíció valamikor valóban létezett, tehát beszélni is szabad róla még egy olyan országban, amelynek nem a váci püspök a királya? Nem. Azt felelték, hogy nálunk nincs ugyan cenzura semmi tekintetben, se vallási, se egyéb szempontokból, hanem a darab hosszu, az inkvizíciót kidobják belőle. Istenem! Ki ne örülne ennek a válasznak? A kecske se lakott jól, a káposzta se maradt meg — ez az ügy csak el van intézve pompásan? Mi pedig csak azt kérdezzük: miért vállal Görcsöni a mai katolicizmus nevében közösséget az inkvizícióval? És Molnár Viktor miért nem cenzurázza meg előadás előtt az Uránia darabjait, hogy legalább a nyilvánosság ne tudja meg, hogy nálunk még kihagynak egy műből olyan passzusokat, amelyek a klerikalizmusnak nem tetszenek?

Ha ez csendben és titokban történik: legalább nem kell elszomorodnunk rajta.

*

Támadják *Vázsonyi* Vilmost és a demokratákat abból az alkalomból, hogy Bárczy István dr., a főváros polgármestere belépett a demokrata-körbe. Csupa zsidó az egész párt és az egész kör, mondják felőlük, meg akarván bélyegezni őket. Ez persze bolond és hiábavaló beszéd, de mindenesetre felhívja a figyelmet arra a négy tagból álló kis csoportra, amely társatlanul, egy magában áll a magyar parlamentben, mint egyetlen magyar ellenzék.

Bárki, bármilyen nézettel legyen a demokraták politikája felől, meg kell, hogy hajtsa lobogóját a maroknyi csapat s legfőként vezére: *Vázsonyi* Vilmos előtt, aki férfias bátorsággal és szinte nem is ebbe a századba való politikai idealizmussal áll közéletünk terei porondján. Harcolt a harcolókkal, szenvedett a szenvedőkkel a válság napjaiban. De nem osztozott az osztozkodókkal s mikor a hatalomból száműzöttek bevonultak, sippal, dobbal, nádi hegedűvel, ő megmaradt bujdosónak s a független opposzió sótalan kenyerét eszi, míg mások már el is rontották a gyomrukát a nagy falatokon.

És ő zsidó. A kapzsi, mindent összeharácsoló és mindenből hasznot csikaró zsidók sarjadéka. Ugy-e bár?

A zsidó gimnázium.

A pesti hitközség képviselőtestülete december hó 9-ikén d. e. 11 órakor rendkívüli közgyűlést tart. E közgyűlés főtárgya a zsidó gimnázium ügyében a már ismertett terv megvalósítása dolgában való határozathozatal lesz.

Weinmann Fülöp dr. udv. tanácsos, hitk. elnök a gimnázium dolgában a hitközségi választmány által már elfogadott alábbi előterjesztést fogja a közgyűlésnek bemutatni:

I.

Kövesgyüri Freystädtler Antal 1892. április 20-án kelt, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak

1894. június 27-én 29,990 szám alatt kiadott intézvényével jóváhagyott alapító levelével alapítványt rendelt egy gymnasiumnak Budapesten való felállítására és fenntartására.

Az alapítványi összeg a m. kir. állampénztárban kezeltetik és az 1906. július 1-én mutatkozott állapot szerint 1,323,020 korona értékből áll. Az alapító levél szerint: A gymnasiumnak örök időkön át „Freystädtler Antal gymnasium” elnevezést kell viselnie; minden rendelkezéshez kell alkalmazkodnia, melyet a törvény nyilvános gymnasium felállítására és működésére nézve rendel; abban elsősorban zsidó felekezetű tanulók, a lehetőséghez képest azonban más felekezetűek is felveendők.

A felállítás eszközésbe veendő, mihelyt annak lehetősége beállt. A gymnasium felállításának és berendezésének összes költségei az időnként fennálló alapítványi összegből fedeztessenek: ami ezen költségek fedezése után az alapítványi összegből fennmarad, az képezze a gymnasium fenntartásának alaptőkéjét, a melynek pusztán a kamatai fordíthatnak ezen fenntartásra.

Az alapítvány végrehajtását az alapítványi levélben megnevezett curatorium eszközli, mely esetről-esetre mihelyt tagjainak létszáma hat alá csökken, magát szabad választás által kiegészíti, és mely hivatva van belátásához képest a gymnasium építésére és felszerelésére nézve intézkedni, annak szervezetét és tantervét megállapítani, az igazgatót és a tanerőket kinevezni és egyáltalán a gymnasium vezetését és kezelését eszközölni.

II.

Más oldalról a hitközség által felállítandó felekezeti gymnasium céljaira a pesti izr. hitközség kezelése alatt a következő kétféle vagyonösszeg áll:

a) „Wahrman Sándor-féle középtanodai alapítvány” 600,000 koronát kitevő alapítványi tőkéje, azzal a meghatározással, hogy ezen tőkeösszeget semmi körülmények között megtámadni nem szabad és hogy a felekezeti gymnasiumban annak zsidó növendékei válásuk és a héber nyelv tanaiból behatóbb oktatásban részesüljenek, mint a mennyit középtanodai tanulóknak mai napság tanítani szoktak. Az alapítványi összeg kamatok kamataival együtt 1906. július 1-én mutatkozott állapot szerint 824,200 korona értékből áll.

b) „Taub Salamon végrendeleti hagyománya azzal a meghatározással, hogy a hagyományozott összeg kamatok kamataival együtt a gymnasiumnak alapjaként használtassék és hogy azon esetre, ha a gymnasium 1897. június 6-a, mint az örökhagyó elhalálozásától számított 20 év alatt fel nem állittatik, a hagyományozott összeg kamatok kamataival együtt a végrendelező által kijelölt más intézetek céljaira fordíthatassék.

A hagyományozott összeg kamatok kamataival együtt 1906. július 1-én mutatkozott állapot szerint 163,400 korona értékből áll.

III.

Tekintve, hogy a m. kir. állampénztárban kezelt Freystädtler-féle alapítványi összeg, továbbá a pesti izr. hitközség kezelése alatt álló Wahrmann és Taub-féle alapítványi összeg egymástól elkülönítve egy gymnasium felállítására elégtelenek és így a felállítás a felszaporodó kamatok kamataival csak hosszabb idő elteltével válhatnék lehetségessé;

és tekintve, hogy ezen kétrendbeli alapítványi összegnek egyesítését és egymásba való beolvadását, úgy a Freystädtler-féle alapítvány jogi természetét, mint a Wahrmann-Taub-féle rendelkezések tartalma egyenesen kizárja;

abból a célzathoz, hogy az alapítvány jogi természetének és a hivatkozott rendelkezések tartamának sérelmenélkül a gymnasium felállítása közel időben mégis lehetővé váljék és tényleg fogantatba is vétessék: egyrészt a kövesgyüri Freystädtler Antal alapítványa, másrészt pedig a pesti izr. hitközség között a következő megállapodás jött létre:

1. A m. kir. állampénztárban kezelt kövesgyüri Freystädtler Antal-féle alapítványi összeg terhére Budapesten, annak balparti részén egy teljes gymnasium állittatik fel. Értetik a felállítás alatt a szükséges teleknek megszerzése, az épületnek emelése és használhatóvá tétele és a gymnasiumnak a szükséges gazdasági és taneszközökkel való teljes felszerelése a törvényben és a vonatkozó miniszteri rendeletekben szabályozott keretben és mértékben. A felállítás csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur részéről előlegesen jóváhagyott tervek és költségvetések alapján történhetik, az utalványozási jog kizárólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat illeti meg.

2. A felállított gymnasium (telek, épület és felszerelés) örök időken át kövesgyüri lovag Freystädtler Antal-féle alapítvány kizárólagos tulajdonát fogja képezni telekkönyvileg a tulajdonjog ezen alapítvány nevére, kebelezendő be és az épület homlokzatán „kövesgyüri lovag Freystädtler Antal-féle izr. főgymnasium” elnevezés tüntetendő ki.

3. A felállított gymnasiumot ezen alapítvány curatoriuma állandó használatra a pesti izr. hitközségnek bocsátja át, mely utóbbi a gymnasiumot állandó használatra átveszi annak ellenében, hogy abban a jelen megállapodáshoz képest és a Wahrmann Sándor végrendeletében foglalt intézkedések megtartása mellett magyar tannyelvű izraelita felekezetű gymnasiumot tartson fenn.

A fentartási költségek ama részének fedezésére, amely összegekben fedezetet nem talál (értsd a költségek alatt az épület időnkénti tatarozásának és a felszerelés időnként szükségessé váló kiegészítésének költségeit is) szolgálnak:

a) első sorban a m. kir. állampénztárban kezelt kövesgyüri lovag Freystädtler Antal-féle alapítványi összegből a gymnasium felállítása és berendezése összes költségeinek fedezése után fenmaradó fentartási alap-

tökének jövedelmei, melyek a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur utalványozása folytán a pesti izr. hitközség részére naptári félévről naptári félévre fognak utalványoztatni.

b) másodsorban pedig a pesti izr. hitközség kezelése alatt álló és e célra szolgáló Wahrmann-Taub-féle alapoknak valamint a gimnázium céljaira esetleg befolyó adományok és teendő alapítványoknak jövedelmei.

Amennyiben ezen a) és b) alatt megjelölt jövedelmekből és tandíj befolyt összegekből a gymnasium fentartási költségeinek fedezése után valamely évben felesleg mutatkoznék, a fel nem használt rész egyenlő arányban fogja a lovag Freystädtler Antal-féle és a pesti izr. hitközség által kezelt Wahrmann-Taub-féle alapítványokat az alaptőkéhez való csatolás céljából illetni, míg ellenben ha az a) és b) alatt felsorolt jövedelmek és a tandíjakul befolyt összegek a fentartási költségeket nem fedeznék, a mutatkozó hiányt a pesti izr. hitközség esetről esetre megállapítandó, de évi tízezer koronát túl nem haladó összeg erejéig saját vagyonából lesz köteles pótolni.

4. A gymnasium összes ügyeit, melyeknek ellátása nem tartozik az igazgató vagy tantestület hatáskörébe, vezeti és intézi a felügyelő-bizottság, mely áll a kövesgyüri Freystädtler Antalnak fentebb hivatkozott alapító levelében megjelölt curatorium tagjaiból, továbbá a pesti izr. hitközség előjárósága által 3 évről 3 évre választott 5 tagból, akik közé, amennyiben még nem tagjai a curatoriumnak, az elnökhelyettes, pénzügyi és oktatásügyi előjáró okvetlen felveendő. A felügyelő-bizottságnak hivatalból tagja még a hitközség főabbija is.

A felügyelő-bizottság elnökségét, mindaddig mig Kohn Sámuel dr. a curatorium tagja, az alapító levél értelmében ő viseli; tagsági minőségének megszűnése esetében a felügyelő-bizottság elnöki tisztét a hitközség elnöke viseli.

A felügyelő-bizottságban a határozatok általános szótöbbséggel hozatnak; szavazategyenlőség esetében az a nézet válik határozattá, a melyhez szavazatával az elnök járult hozzá.

5. A felügyelő-bizottság hatásköréhez tartozik különösen:

a) intézkedés a telek beszerzése, a tervek előkészítése és költségvetések megállapítása; továbbá az épület emelése és felszerelése iránt;

b) esetleg államsegély kérelmezése és a vonatkozó szerződés megkötése;

c) intézkedés a gymnasiumnak esetleg átmeneti és fokozatos szervezése iránt;

d) a tanrendszer, tanterv és tankönyvek, ugyszintén a tandíjnak meghatározása;

e) az igazgató és tanárok alkalmazása;

f) az igazgató, tanárok és a tanulók feletti fegyelmi szabályzat megállapítása.

A felügyelő-bizottság az eljárását külön ügyrendben szabályozza.

6. A felállított gymnasium, mint felekezeti gymnasium felett a főfelügyeletet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur gyakorolja, a törvény és törvényes rendeletekben megállapított keretben és mértékben oly módon, hogy a gymnasiumra vonatkozó minden ügyben a felügyelő-bizottsággal közvetlenül érintkezik.

7. Jelen megállapodás csak abban az esetben válik hatályossá, ha azt a pesti izr. hitközség közgyűlése elfogadja és ha azt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur jóváhagyja és megerősíti.

Budapest, 1906. november hó.

Kerületi templomok és kerületi rabbik.

I.

Bezárták tehát a soroksári-utcai templomot, mert a hatóság nem engedte meg, hogy ott tovább is istentiszteletet tartsanak. Valóban eleget mond ez a tény minden kommentár nélkül! Vidéki községekben, ha jól tudom, úgy szoktak ily esetben eljárni, hogy, ha csak nem egészen a régi helyén akarják az újat építeni, előbb fölépítik az új templomot és csak azután zárják be a régit. Ne legyenek a hívők addig is, míg a megfelelőbb templom rendelkezésre áll, teljesen istenháza nélkül. De hát Budapesten nem így tesznek és ez meghaladott álláspont. Most azonban előáll a nagy kérdés, mikor lesz meg az új templom? Ez a kérdés pedig joggal döngeti a pesti hitközség gyűléstermének ajtaját, mert igaza van az Egyenlőségnek: négy évtized mulasztását kell pótolnia a hitközségnek. „A hitközségi tagok négy évtized óta megduplázódtak, de templomot azóta nem építettek.” Pedig de nagy szüksége van ezekre a pesti zsidóságnak! Mert hát igaz, hogy a modern zsidóság beteg, sok bajban szenved, de azért nem oly beteg, hogy csak a kórházakban volna helye; igaz, hogy elhagyott, nagyon elhagyott, de mégsem annyira, hogy csak az árvaházakba szorulna; igaz, hogy régi a zsidóság, igen régi, de azért nem elaggott, hogy csak az aggok és synylők házába kellene zárni!

Talán nem kell védekezni, hogy távol áll tőlem ezzel a pesti hitközség bámulatraméltó intézményeit kicsinyleni. Hisz aki ezt tenné, pláne zsidó léte, az vagy örült vagy gonosz. Nem; föltétlenül meghajlok előttük és büszke vagyok rá, mint zsidó, hogy zsidó hitközség oly mintaszerű jótékonsági intézményeket tart fenn, a milyen a pesti zsidóság kórházai, árvaházai, siketnémák, vakok és aggok háza. De ki merem azt is mondani, hogy ezzel korántsem tett eleget vallási kötelességének és semmiképp sem pótolja azt, amit elmulasztott megtenni az istentisztelet érdekében.

Aki a zsidó vallást ismeri, az tudja ugyan, hogy a zsidóság nem a templomban lakik elsősorban, hanem a családi háznak kell templomnak lenni és akkor lesz általa erős a zsidóság. De amikor a modern élet átkai oly súlyosan nehezedenek reánk, hogy a zsidó családok nagyrésztet kivetkőztetik a régi szentségből, hogy nem vonul be oda szombat és ünnep, nem uralkodik ott zsidó háztartás, úgy, hogy nem leng ott zsidó szellem, akkor minden eszköz, mely a vallás és vallásosság megszilárdítására alkalmas, sokszoros fontossággal bír az ilyen környezetben. Ily körülmények között tehát a templom igazi menedékháza a zsidóságnak, melyről áll Jesája szava: „Rajta, népem, menj be a te csarnokaidba, zárd be ajtaidat mögötted, várj egy kissé, míg elvonul

a fergeteg.” Hisz ott csak zsidókat lát, akik egy felekezethez való tartozásukat bizonyítják, ott csak zsidó szellemet talál, mely a régi imákból, az örök tórából szól hozzá, ott látja az ünnepet, legalább hivatalosan, a maga szentségében megnyilatkozni, nemcsak rőshasono és jomkippurkor, de szombatokon is. Ha tehát gyakrabban ellátogat oda a zsidó hívő, az az u. n. modern zsidó, aki különben teljesen elmerül az élet küzdelmében, mégis csak föleszmél és néha-néha mélyebben meg hatja az a benyomás, amit ott szerez. Fölújít nem egyben az ilyen látogatás, ha rövid is, oly emlékeket, melyek ifjukorában bevésődtek lelkébe és csak elhomályosodtak, de ki nem vesztek; visszatérít ez gyakran lankadókat, a vallásos élettől messze eltávolítottakat az ősforráshoz, mely erejéből nem veszít soha.

Bizonyos az is, hogyha némelyek csak úgy botlanak be véletlenül Isten házába, akkor is megvan a lehetőség; hogyha egyszer-másszor nem szándékosan kereste fel az istentiszteletet, úgy megkapja az, hogy azután máskor szándékosan megy el oda. Ha azonban nincs alkalom rá, hogy a zsidó hívő — mondjuk — bebotolják a templomba, mert hisz mérföldekre sincs ilyen a láthatárán, — akkor kétségkívül sokkal biztosabb a nagy tömeg vallásos elhidegülése, a községi ügyek iránt való közömbössége, mert hisz elszigetelve áll, nincs éven át semmi, ami őt összeköttetésbe hozná a zsidó közösséggel. Hogy is lenne kívánható, hogy valaki, akinek ideje le van foglalva a létküzdelem által, órákig utazzon, hogy templomba mehessen, ha pl. kaddist akar mondani gyászévében, vagy szülei halálának évfordulóján; nem is szólva szombat és ünnepnapról, amikor ez vallásilag úgy is ki van zárva. Mit csináljon az a zsidó hívő, az a zsidó nő, aki a Ferencváros vagy a Józsefváros egyik végén lakik és az ő temploma a Dohány-utcában van. Be kell vallani minden vallásáért érző zsidónak, hogy ez lehetetlen, ez a pesti hitközségnek legsebhetőbb része. Nincs egy nagy város sem, mely annyi zsidósággal bír és oly kevés templommal rendelkezne, mint a mi pesti nagy hitközségünk!

Természetes tehát, hogy itt nem lehet másként a bajon segíteni, mint hogy az egyes kerületekben, ahol megfelelő számu zsidóság lakik, minél előbb templomot építenek. Véleményem szerint tehát nem azon kell a hitközségnek tanakodni, hogy a Ferenc- és Józsefváros számára együtt a két kerület határán emeljenek-e 1200 üléses templomot, vagy csak a Ferencvárosnak 400 üléseset, hanem abból kell kiindulnia, hogy kell a Ferencváros zsidóságának egy és kell a józsefvárosinak is egy, kell tehát két megfelelő nagyságu templomot tervezni. Mert ugyan kérem, az a 8947 zsidó lélek a Ferencvárosban nem tarthat igényt egy templomra, csak úgy, mint valamely vidéki község, mely 4—5000 lelket számlál? És az a 26421 zsidó lélek a Józsefvárosban megelégedhetik-e azzal, hogy jól-rosszul összeboronálják a Ferencváros zsidóságával egy templomban? Nem-e érdemel az a 35.000 zsidó lélek vallási szükséglete annyi ápolást, hogy legalább két templom álljon rendelkezésükre? És vajjon, ha azok a vidéki hitközségek, sokkal kisebb lélekszámmal, képesek százezreket ily szent célra előteremteni, az a pesti nagy hitközség ne volna arra képes? Hisz az a két templom sem lesz elég a Ferenc- és Józsefváros zsidóságának minden tekintetben, mert a 3 nagy nap számára lehetetlen a nagyvárosban elegendő állandó templomot biztosítani, de mértékadóul kell venni az egyéb ünnepeket, amikor annak a 35.000 léleknek tizedrésze akar templomba menni és meg is tölti azt eléggé. Viszont azonban nem szabad azoknak a tem-

plomoknak tulnaggy méretűeknek lenni, mert zsidó templomnak csak akkorának szabad lenni, hogy a közönség az előimádkozót mindenütt meghallja, a szónokot megértse, mert különben a zsidó istentisztelet nem jut érvényre, hisz itt a hívek folytonos, tevékeny részvételére van szükség és nemcsak bámuló szemléletre, csendes jelenlétre; azoknak a templomoknak nem szabad hangversenytermeknek lenni, ahol a látogatók orgonabugást és éneklést hallgatnak, hanem imaházaknak, ahol a hívők imádkoznak.

De hát megkövetelheti-e az a Ferencváros és Józsefváros zsidósága, hogy számára a község külön templomokat építsen? Föltétlenül; hisz minden hitközségi tag joggal megkívánhatja hitközségétől, hogy a rendelkezésére állítson igazi templomot, ahova ő lehetőleg könnyen eljusson, ahol a lelki szükségletét kielégíthesse, hisz ebben rejlik a hitközségi egyesülés egyik főcélja. De nem is kell e követelés teljesítésétől nagyon megijednie, mert az a kerületi zsidóság, mely templomot követel, meg is könnyíti a község köteletségének teljesítését. Ezt bizonyítja pl. Bécs példája, ahol a kerületek, mint imaegyesületek majdnem önállóan emeltek gyönyörű kisebb templomokat és az anyaközség csak megfelelő szubvencióval járult hozzá az építéshez és járul esetleg hozzá a fenntartáshoz. Nem kételkedhetünk abban, hogy Pesten sem vonja ki magát a kerületek zsidósága a külön megterheltetés alól, ha arról van szó, hogy számára templom épüljön. Hallottuk különben ezt azon az értekezleten, mely épp e kérdéssel foglalkozott szeptember 23-án és bizhatunk is benne. Hisz régi tapasztalat az, hogy a zsidó szívesen áldoz felekezeti céljaira, ha tudja, hogy azért ur lesz a maga kis birodalmában. A kerületek zsidóságát is feltétlenül urrá kell tenni a saját templomukban és nem kell félni attól, hogy államot képez így az államban, megmarad azért az összeköttetés az anyaközséggel és a függés attól teljes mértékben, amennyire az szükséges.

Azáltal azonban, hogy a kerületek zsidósága a saját templomába járhat és ott birtokot szerezhethet magának, nemcsak urrá lesz ott, de igazán hitközségi taggá. Akkor azután azokban a templomokban majd nemcsak futó vendégeket lehet látni, hanem — magyarul mondva — balbószokat, akik otthon vannak ott; akkor majd nem lesznek ott, mint azt az E—g érdemes szerkesztője egy nagy ünnep alkalmából a dohány-utcai templomról joggal felpanaszolta, tallisz és imakönyv, biblia nélkül álldogáló hallgatók, hanem az üléseikből mindezt könnyen előszedő, résztvevő hívek.

Nem becsülendő kevésre az a kapocs sem, melyet az ilyen templomokban működő előjárásági, templomatyai tisztségek létesítenek. Mert ha gyakran a hiúság is közrejátszik az ilyen hivatalok betöltésénél, de azért — noblesse oblige — az a hivatal kötelez is jó érzésű embert valamire és így ott igazi hitközségi élet fejlődik, ami által öregbedik a vallásos szellem, a felekezeti összetartás.

De valóban szomorú volna, ha a mi hitközségünk nagyérdemű, kiváló férfiakból álló előjáráságának még sokat kellene bizonyítanunk, mily szent és mulhatlan köteleységük a kerületi templomok mielőbbi felépítése és mily kiszámíthatatlan kára a felekezetnek és nemcsak a pesti zsidóságnak; hogy egyes tömegei éven át teljesen ki vannak zárva Isten házából.

Templomokat kell tehát emelni a Ferencvárosban és a Józsefvárosban, sőt mielőbb a Lipótvárosban is. Talán akkor azok a lipótvárosi zsidó mágnás urak és asszonyok is betévednek néha-néha abba a zsidó tem-

plomba és esetleg éppen akkor, mikor azt hallják az ott szónokló rabbi ajkáról, hogy voltak már nekünk nemesi címerekkel ellátott mágnásaink, előkelő királyi és udvari tanácsosaink, igazi minisztereink, de azért nem tartotta őket vagyonuk és méltóságuk távol a zsidóságtól, a zsidó templomtól, hanem ellenkezőleg: legbiztosabb támaszai, leglelkesebb hívei voltak felekezetüknek! Talán majd akkor megesik az a csoda is, hogy nemcsak a lipótvárosi bazilikába elmenni lesz psütt a lipótvárosi zsidó hölgyeknél, hanem a lipótvárosi zsidó templomba is!

Mivelhogy pedig templomokat nem lehet máról-holnapra előállítani, nem marad más hátra, mint haladéktalanul hozzáfogni a szent munkához. Mozogjanak a kerületek, lépjenek fel erélylyel azok, akik igazán komolyan kívánják a templomok építését és ne nyugodjanak, míg céljukat el nem érték.

Ha azután meglesznek a templomok, akkor következik a másik fontos kérdés, a kerületi templomokba kerületi rabbik választása.

Erről azonban a jövő cikkben.

Zsidó pap.

Az apja fia.

(A Tartacowér II. része.)

(3)

Írta: Sárándy István.

A kinek árt a szivarfüst.

Vámospércsen öt órai volt a pihenés. Mikor kiki úgy ahogy rendbe jött magával, de különösen a lába ikrájával, megindultak a torony irányában. Károlyon át lovas futárok jöttek, akik siettették a menetelést. Nem volt vesztegetni való idő. Puchner seregei a maroknyi magyar csapatot minden órában végső megsemmisítéssel fenyegették. Drága lett minden perc. Aki kidől az útból s nem fér már a szekéren, az elmaradhat. Itt nem betegre, nyöszörgő nyavalyásra, de férfira van szükség.

Torda alatt aztán meg kellett állani. A vidéken elterülő nagy erdőségben tanyázott Urbán ötezer emberrel. Mind vérszomjas, kegyetlen vad oláh, akik azért jöttek, hogy a segítő magyar sereget megállítsák s pozdorjává verjék.

A magyarok egy üstszerű völgyben állottak meg. Köröskörül, amerre néztek, erdő sötétlett feléjük. Fejük felett az ég ragyogó fényességben. Most már az volt a kérdés: előre-e vagy hátra? Vagy pedig megkerülni az egész erdőséget, hat-nyolc mértföld vargabetűt csinálni s faképnél hagyni az oláht?

Fogas kérdés s a csapatvezérek több órai tanakodás után sem tudtak dülőre jutni. Egyik azt proponálta, hogy a sereg egyszerűen vágja szügyébe a fejét s gázolja le Urbánt vad hordájával együtt. Az óvatosabbak a kerülő utat ajánlották. Dicséretükre legyen mondva, hogy a meghátrálást senki sem emlegette.

A kiküldött kémek ezalatt visszatértek. Izgatottsággal vegyest kíváncsisággal fogták le őket mindenfelé. Mi van? Hogy van? Jön-e Urbán? Vagy távolodni készül?

A felelet egy puskaroppanás volt, amelyet ezer dörrenés követett. Az erdő széléből füstfellegek terjengtek ki s Urbán előcsapatai már megrohanták a magyarokat.

Korponai vezér-ezredes lóra ugrott, riadót fuvarolt s a csapat-parancsnokokat helyeikre rendelte.

Zathureczky kihuzta a kardját, a csillogó pengét megnézte a nap fényében, egyet rántott a bajuszán s

előre vágatott. Az ő százada ott tanyázott az erdő szélében, azt fenyegette a legnagyobb veszedelem. Nem is annyira a harc láza csillogott a szemében, mint a kíváncsiság:

— No, gyerekek, hadd lássam, mire mentek?

Nem mentek bizony azok, hanem megállottak, mint sziklafal. Az oláhok három rohama megtört az érc-tömegben. A kapitánynak kigyult az arca, leugrott a lováról s harsogó hängen bízta vitézeit:

— Rajta, rajta, fiam! Ki a szuronyt s akit egyszer megszurkáltatok, azt nem kell többé bántani. Mi az? Ott hátráltak? Vissza, vagy közétek lövötek! Ide nézzetek! Utánam!

Száz, százötven emberrel a sürübe vetette magát. A fák közt nem lehetett célozni, a lövöldözés meg ölompazarlás lett volna. Kell az a nemesebb vadra. Oláhnak, mócnak a puskaagy is megteszi.

Hanem a kapitány nagyon belekeveredett az erdőbe s egyszerre csak azt vette észre, hogy elől tűz, hátul víz, nincs menekvés, körülfogták az oláhok.

Egy fának vetette a hátát, hogy orvul le ne üthessék s hidegen, nyugodtan forgatta a kardját. A kitünő penge minden pillanatban egy villogó körivet irt zuhogva a levegőbe s aki át akart nyomulni ezen a körön, véres fejjel, átdöfött kebelével hanyatlott vissza. De az oláhok csak nem akartak fogyni s néha-néha felhangzott a jelszó:

— Élve, élve kell megkeríteni!

— No abból ugyan nem esztek, sziszegte a kapitány s megint egy mócot menesztett a másvilágra. Jött helyébe husz más; csattogó szájjal, vérbeborult szemmel nyomultak eléje.

Egyszerre mozgolódás támadt a tömött sorokban s megnyílt az, mint a fenyőfa, mikor testébe éket vernek. Egy csomó honvéd vágott utat így magának. Elöl Tartacower szuronyt szegezve. A homloka véres, a haja csapzott, ruhája összerongyolva. A „tacsó” görcsösen szorította a nehéz, szuronyos puskát a kezében. Utána a többi, vágva, ütve, szurva maguk körül. Zathureczky lihegve, verejtékezve állott s mire a tacsó odaért, a vállából vér patakzott. Egy jól irányzott golyó csinálta azt.

A kapitánynak megmerevedett a karja s lankadó ujjai közül kiesett a kard. Homályosuló szemmel nézett a tacsóra, a többiekre s annyit mondott:

— Hagyjatok magamra! Ugy érzem, hogy nekem éppen elég volt.

A tacsó felkapta a gazdátlan kardot s azzal az egy szál pengével csudadolgokat művelt. Előre rohant, egyszerre nyolc ellenséges puskacsó alá bujt, aztán mint a héja viharebesen felülről csapott le rájuk. Golyó nem fogta, kard nem érte, szurony nem járta át. Zathureczky, aki már a fatövébe hanyatlott, olyan őszinte bámulattal s olyan érdeklődéssel nézte, mint a drámai hőst a színpadon szokás, vagy a bűvészt, mikor lehetetlenséget művel. Csodálat, ámulat fogott el mindenkit s csak akkor ocsudtak fel, mikor a tacsó szavát hallották. Olyan volt a hangja, mint a sip éles szava.

— Vissza!...

Odarohant a kapitányhoz s félkézzel felkapta a nagy Behamoth-embert. Zatkureczky engedte magát huzni, cipeltetni, mint egy tehetetlen, csodás álmokat látó gyermek...

A völgyben puskák dörögtek s üvöltő kiáltást vert vissza az erdő zöld lomboszata. Zathureczky érezte, hogy viszik, lépésről-lépésre vonszolják... A gyermek a tacsó. Aztán végképpen elhomályosultak a szemei s úgy tetsetett neki, mintha erdei manók ugrálnának körülötte s jön a tündér, aki acélkarjával lehámozza róla a nyirkos

kezeket... Lent a völgyben diadalmasan lobogott a háromszínű zászló, még fülét érték egy pár „előre!” kiáltás elhaló akkordjai, aztán elvesztette az eszméletét.

Mikor magához tért, hófehér, tiszta ágyban vánkossok közt feküdt. A tacsó hajolt feléje s mikor szólani akart, az ujját ajkára tette.

— Nem szabad beszélni.

De az azért mégis csak megkérdezte:

— Hol vagyunk?

— Egerszegen.

— Győztünk?

— Urbán seregét szétvertük.

Zathureczky lehunyta a szemét s tetette magát, mintha aludnék. A fejét haragos durcassággal fordította félre s hagyta, hogy a „tacsó” hidegvizes borogatást rakjon a fejére. Egyszer aztán mégis csak kinyitotta a szemét.

— Te, izé... hol tanultál te vivni?

— Jenában én tanítottam a pajtásaimat. Különb, mikor Párisban voltam, Meziñac volt a mesterem.

— De az erőt csak nem Meziñac kölcsönözte?

— A veszély tudata megtízszerezi azt — felelte egyszerűen.

— Ugy? S ha szabad tudnom, micsoda a te édes apád?

— Az bizony csak egyszerű zsidó ember.

— Mindenféle ember nem járhatja egyetemre a fiát. Mit értesz te „egyszerű” alatt?

— Hogy én mit értek egyszerű alatt? Azt, akiben meg van minden feltétel, hogy neves ember lehessen. Ott ahol mások csak beszélnek, szónokolnak, vagyonával áldoz a közügynek. S jutalma ezért a lenézés, kicsinylés, olyan megtűrő vállveregetés. Hát még ha zsidó is ehhez az egyszerűséghez? Nem akarok dicsekedni, de menetközben vagyok valami kis hasznára pajtásaimnak. S mi volt a hála? Hogy embertelenül meguraznak. „Ur” vagyok, „Tartacower ur” vagyok ügyvédnek, orvosnak. Ide adnák az ingüket, az utolsó falatjukat, de az már derogál nekik, hogy pertuk legyenek velem. Ez a zsidó sorsa, ha nábob, ha tudós, ha Napoleon...

A kapitány megrándította a fájós vállát.

— Te, Tartacower ur: a tárcámban van még egy pár „alkotmányos” szivar. Te nem iszol bort. én nem iszom vizet. Egy szivar füstjével kössük meg a tegezést. Jó?

Tartacower legyintett a kezével.

— Köszönöm, nem szivarozom. Rosszul leszek a füsttől.

A kapitány valami szitkot eresztett ki a fogai közül, aztán szó nélkül a fal felé fordult.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése

1906. december 1-jén lejárt,

szintugy azokat, akiknek előfizetése elébb járt le, tisztelettel felkérjük, méltóztassanak előfizetésüket megújítani, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

A jelen szám tartalma:

Demokratikus Magyarország. Irta: *Komáromi Sándor*. — Glosszák a hétről. Irta: □. — A zsidó gimnázium. (Tervezet.) — Kerületi templomok és kerületi rabbik. Irta: *Zsidó pap*. — Az apja fia. (Elbeszélés.) Irta: *Sárándy István*. — Különös két kérdés. Irta: *Mardochai Hajehudi*. — Deutsch Jakab ünneplése. — Hírek. — Közgazdaság. — Pályázatok. — Hirdetések
A mellékleten: Német zsidók. (Az amulett-ügy.) Irta: *Szabolcsi Miksa*. — Versengés. (Elbeszélés.) Irta: *Gábor K.* — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1906. december 2.) 5667. Kiszlév hó 15-ike. Hétfő 16-ike. Kedd 17-ike. Szerda 18-ika. Csütörtök 19-ike. Péntek 20-ika. Szombat 21-ike. Hetiszidra: **Vájesev** (Mózes 1. könyvének 37, 38, 39, és 40. fejezetei.) Haftóra: Ko omár Hássém: al selósa piseé Jiszroél... (Ámosz 2 fejezete 6-ik versétől a 3. fejezet 9-ik verséig.)

H I R E K:

Két különös kérdéssel

fordultak hozzánk a héten. Olyan két kérdéssel, amelyről, ha várost és személyt és minden egyéb pontos adatot nem emlitenének a kérdezők, azt volnánk hajlandók elhinni, hogy nem más, mint puszta föltevés, melynek merész és fantasztikus voltával akarnak feltűnni a beküldői. A kérdések két zsidó hitközségi elnökről szólnak, akiknek egyikét összehozzák egy zsidó apával, ki lányához katolikus papot járát, hogy előkészítse a pár nap múlva megtartandó ünnepélyes megkeresztelésére, másikat meg egy zsidó férjjel, ki szép katolikus aszszonyt vett feleségül. Akadnak, igaz, zsidó apák, kik maguk bélyegzik meg gyermekeiket, megtévén azokat renegatoknak; még nagyobb számmal vannak zsidó férfiak, kik vagy szerelem, vagy erkölcsi kényszer hatása alatt, keresztény feleséget visznek házukhoz, csak hogy a mi eseteinkben a hitközségi elnök és a leányát ősei vallásának megtagadására előkészített apa, a másik esetben meg a hitközségi elnök és a házasságot kötött férj *egy és ugyanaz a személy*. Akik hozzánk fordultak, azt kérdezik már most, járja-e ez, szabad-e ilyen zsidó hitközségben megtérni?

A két hitközségi elnök, kik előkelő társadalmi állást foglalnak el, mit képzelnek vajjon a zsidó hitközség első helyéről? Mit tart az egyik, ki ismert ügyvéd, a törvénynek olyan őreről, aki állandó példája Justitia megcsufolásának és mit tart a másik, ki kiváló orvos, ápolóról, ki a kapott utasításoknak állandóan és hangosan fittyet hány?

Eszünk ágában sincsen azt kívánni az ügyvéd urtól, hogy ne térítse ki a leányát, vagy az orvos urtól, hogy váljon el feleségétől (különösen ez az utóbbi nem jut eszünkbe), de miért nem mondanak le az urak elnöki állásukról?

Végtére is intelligens emberek és mint ilyenek csak tudják a különbséget irtás és plántálás között és tud-

ják valószínűleg azt is, hogy Izrael táját nem úgy óvják hogy keresztvizzel locsolják.

A hitközségnek két feje van, az egyházi, meg a világi, de ezt nem szabad úgy értelmezni, hogy a pap olyan példát szolgáltatson, melyet követni, a hitközségi elnök meg olyat, melytől óvakodni kell. A világi vezetői állás is kötelez. Ezt az urak mint gentlemanok is tudhatják. Vannak törvények, melyek meg nem íródtak, de azért csak olyan kötelezők, mint azok, melyeket kőtáblákra véstek. A nem illik törvényei. Nem illik csuffá tenni a testületet, mely bennünket azzal tisztelt meg, hogy élére állított. Ezt a jó érzés, a magasabb tisztesség tiltja. Avagy azt gondolják az illető hitközségi elnök urak, hogy összeegyeztethető eljárásuk a hitközség ama föladataival, hogy az ősektől öröklött, ezer martiromság tüzeiben megtisztult, megszentelt hitet megőrizze, megóvja, tovább plántálja? Hiszi ezt az ügyvéd ur is, a zsidó hitközségi elnök, kinek házában atyai beleegyezése mellett és felügyelet alatt idegen hitnek a felvételére készítik elő gyermekét? Hogy tarthatja meg ilyen viszonyok közt azt az állást, melyet csak olyan zsidó ember viselhet, akiről feltételezik, hogy oly drága előtte a hite, hogy azt nemcsak övéi és önmaga, de hittestvérei számára is minden viszonyok közt megőrizni és megvédeni kész?

És a hitközség?

Nem ismerjük közeli, de milyen véleménye lehet az elnök urnak az ő hitközségéről, hogy mer le nem mondani? Hát játékká, létrává vált már a hitközség. Megfeledkezett volna az is föladatairól? Miként történhetett, hogy nem kényszerítette elnökét a visszalépésre; hogy megbotránykoztatásának viharzó kifejezést nem adott; hogy kerül a kérdés fölvetését, mert az elnök ur befolyásos ember, nagyok az összekötései és sokaknak árthat, ha mernek fellépni ellene?

Hát ez dönt? Nos, akkor az a hitközség megérdemli vezérét. Csak maradjon meg állásában, elnök ur; a hívő zsidó fátyolozott szemmel keresi abban a hitközségben Izraelt.

De hol vannak az orthodoxok, hogy ilyenkor össze nem állanak, hogy a hitközségből kiváljanak és új hitközséget alakítsanak? Mert ott *van* ok, igazán van ok, mert ott a zsidóságot csúnyán megcsufolták?

Hogy hol vannak? A másik hitközségben. Mert a két hitközség egyike orthodox hitközség. Igen, orthodox hitközség.

Mardochai Hajehudi.

— **Deutsch Jakab ünneplése.** A pesti hitközség fiúarvaházának atyai lelki gondozóját, *Deutsch Jakabot*, az árvaügy genialis vezetőemberét vasárnap ünnepelték. Alkalmául, mint jeleztük, hetvenedik életévének betöltése szolgált. És nemcsak azok sereglettek köréje, akik az ő meleg szívének kiapadhatlan jóságát élvezték, hanem azok is, akik az ő speciális nagy munkásságát ösmerik és gyümölcseit érlelődni ámulattal látták.

Mert Deutsch Jakab maradandót és nem mindennapit alkotott. A *Fochs* Antal bőkezűségéből 1867-ben létesült fiúarvaházat a maga szerény kereteivel 1872-ben vette át. Akkor 15 növendék volt a lakója

mintegy 50.000 k a -vagyon és helyiségei: bérház a Holló-utcában. Tíz évvel később, 1881 őszén az Andrássy-ut és Munkácsy-utca sarkán elterülő, mintegy 1000 □-öl telken Deutsch Jakab buzgalmából hatalmas intézet épült 120 árva befogadására. A vagyon már akkor is közel járt egymillió korona értékhez. De ez az épület is mihamar szűknek bizonyult. A szomszédos villaépületet vették meg tehát, s itt újabb hálótermeket rendezvén be, 30 újabb árva befogadására tették alkalmassá az intézetet.

Ezután a második hájárjelző állomás után következett a harmadik. A tahi tótfalusi nyaraló-telep megvásárlása 1889-ben. E telep az árvák nyári üdülésének kérdését segítette alkalmas módon megoldani s egyben a pártfogolt gyermekek képzése dolgában is lehetővé tette azt, hogy azok a mezőgazdaságról valamelyes fogalmat szerezhessenek, sőt, hogy a termő magyar földet szeretni is tanulják.

Egyfelől a jó mód, amihez a pesti fiuárvaház növendékei jutottak, másfelől az apátlan-anyakatlan árváknak a fővárosi lakosság gyarapodásából folyó növekvő száma arra késztették Deutsch Jakabot, hogy még egy árvaház létesítése érdekében indítson mozgalmat. Hihetetlen odaadással toborozta eszméje számára a hiveket, s gondolatát valóra váltani készséggel segítették a jöemberek. Egy év alatt 300,000 koronányi tőkét hajtott föl az új intézet céljaira s 1900. év december havában megnyílt a király-utcai fasorbeli új árvaház a maga pompás kis házitemplomával. Ebben ismét 130 árva számára jutott hely.

A pesti hitközség fiuárvaházi intézményeiben ez idő szerint 250 árváról gondoskodnak, nem is szólván azokról, akik a két árvaházi épület falain kívül részesülnek megfelelő gondozásban.

A két árvaházat iskolákkal is fölszerelték. A 250 árva ezekben kapja meg teljes elemi és polgári iskolai kiképeztetését, sőt bejáró tanulók számára is maradt hely.

Az árvaházi vagyon Deutsch Jakabnak mintegy 35 évi működése során három millió koronára emelkedett, úgy, hogy az árvaház összes intézményei a kamatokból mai keretükben gond nélkül tarthatók fenn.

Azt a férfiut ünnepelték vasárnap, kinek nevéhez, munkásságához, törekvéseihez és fáradozásaihoz, jószívéhez és lelke nemességéhez fűződnek ezek az eredmények.

A király-utcai fasorbeli árvaház temploma volt az ünnepély színhelye. Kezdő órájára annyian gyűltek benne össze, ahányan oda nagy szorosán befértek. Ott volt a pesti hitközség előljárósága és választmánya, az Izraeliták Országos Irodájának előljárósága, a Chevra Kadisa vezető emberei, a pesti izraelita nőegyesület választmánya, az izraelita kézmű- és földművelési egyesület több irányadó tényezője, sok más tisztelő és természetesen az intézetek volt és jelenlegi növendékei. Lazarus Adolf főkántor zsoltár-éneke nyitotta meg az ünnepélyt. Utána Hevesi Simon dr. rabbi beszéde következett, aki az ünnepelt nagy jó szívét és az árvákért végzett páratlan munkáját méltatta. Különösen találó volt beszédének az a része, melyet a talmudnak ahhoz a rendelkezéséhez fűzött, amely szerint, ha különösen bölcs férfiut látunk, az e célra szánt ezt a benedikciót kell elmondani: Dicsértessél, ki isteni bölcseségedből egy szikrát embernek juttattál. Ennek kapcsán azt a kérdést vetette föl, hogy mért nem rendeltek írásaink ily áldást arra az esetre, ha jóságában kiváló embert látunk? És megfelelt a kérdésre azzal, hogy azért, mert a jóság

benne van a bölcseségben. Izrael fogalma szerint a jóság egy a bölcseséggel. Ezt a jósággal párosult bölcseséget méltatta az ünnepeltben, aki nemcsak a pesti hitközségnek, hanem egész felekezetének büszkeségéül szolgáló intézményeket tudott jósága és páratlan nagy szíve által teremteni. A pesti hitközség nevében ennek elnöke, Weinmann Fülöp dr. udv. tanácsos volt a második üdvözlő. Meleg szavakban mondott köszönetet azokért a művekért, amiket Deutsch Jakab hitfelekezte és hitközsége javára teremtett. Visszapillantást vetett 35 éves tevékenységére s a szerény kezdetet szembe állította a mai nagyszabású intézményekkel. Ezt követte Kohner Ágostonnak a fiuárvaházi vezérőlbizottság nevében tolmácsolt üdvözlője. Arról beszélt a szónok, hogy ők nap-nap után látták és szemmel tartották az ünnepelt munkásságát, tehát ők tudják azt amugy istenigazában megbecsülni. Feldmann Mózes rabbi az orsz. izr. siketnémák intézete nevében, melynek Deutsch Jakab legteljesebb támogatói közé tartozik, adta át az üdvözlőket, s egy siketnéma gyermek is tisztán, szívhez szólóan hálálkodott az intézet jótévőjének. Köszöntötték még: Csajághi Béla igazgató, a fiuárvaházi polgári iskola, Herzka János igazgató a fiuárvaházi elemi iskola, Haar Ignác az ingyen tejegyesület, Stern Abrahám igazgató a hitközségi fiuiskolák, Halász Náthán igazgató a hitközségi leányiskolák, Bánóczi József dr. az orsz. izr. tanítóképző és végül Farkas Rezső a kereskedelmi bank tisztviselője, a volt növendékek nevében. Ezek az üdvözlők emlékalbumokat és más értékes és kedves értéktárgyakat nyújtottak át. Közülök a legértékesebb és legszemrevalóbb a vezérőlbizottság albuma, mely Bachrachnak ötvösművi remeke. 4000 koronába került. A siketnémák intézetének emlékalbuma, melyet Rosner Ármín kalligrafált, szintén igen szép.

De a legbajosabb és a szívhez leginkább szóló jelenetek egyike az volt, midőn az intézeti növendékek nevében a három legkisebb árva egy dialoggal állott az ünnepelt elé, s a dolgozat szerzőjének, Smetana Dezső joghallgatónak, ki szintén az árvaház növendéke volt, meglepően ügyes gondolatából egymásnak mondogatták el csilingelő ezüsthangon, boldogságtól sugárzó arccal és ragyogó szemekkel, hogy ki és mi nekik Deutsch Jakab. Ettől a jelenettől szem alig maradt szárazon.

A sok kedveskedés és bensőséges ünneplés után végre megszólalt maga az ünnepelt is. A szíve nagyon tele lehetett, mert a megszokottnál is nehezebben beszélt; de amit mondott, azt a vallomást lélekbe vészte mindenki. Arról beszélt, hogy és mint fogja ő fel az ő föladatát — a szeretetet. Vallása a szeretet. Az árvák gyermekei. Az árváknak ő édesatyjuk. Édes anyjuk, ki a szeretet szálait akkor sem tépi el, ha pártfogolt gyermekei szárnyai alól kikerülnek. Ha örülnek, örvend velük. Ha bajuk akad, igyekszik segíteni rajtuk. Azután azokat dicsőítette, akik munkájának osztályosai, törekvéseinek támogatói: a pesti hitközség, az izr. nőegyesület, az alapítók s a vezérőlbizottság tagjai. E bizottságról megjegyezte, hogy sokszor panaszozják ugyan zsarnokságát, de mint látja, az ő zsarnoksága mégis szép, sőt ünneplésre méltó eredményekre vezetett.

Az ünnepségnak ezt a részét az új fiuárvaházi épületben elhelyezett emléktábla leleplezése követte. Az emléktábla Telts Ede szobrászművész munkája, aki azt a vezérőlbizottság és a hitközség megbízásából készítette. Deutsch Jakab reliefképét ábrázolja a mű, alatta a fölírás tűnik szembe: „Deutsch Jakab árvaházi elnök hetvenedik születésnapja alkalmából érdemei elismerésére és megörökítésére. 1906 november 20.”

Az ünneplés folytatása a Royal szállóban este rendezett banketten került sorra. A felköszöntők sorát itt *Hevesi Simon* dr. rabbi nyitotta meg. Utána *Székelly Ferenc* vezérigazgató beszélt, aki *Zangvill* híres regényének a címét tréfásan alkalmazva, a „Snorerek királyának” minősítette az ünnepeltet. Csakhogy az ünnepelt felség az árvák javára harácsol össze vagyonokat. Olyan adószedő ő, kit a kifosztott is áld és tisztel. Köszöntőket mondtak még *Vágó Rezső*, a salgótarjáni hivatalnok, az intézet volt növendéke, *Grauer Vilmos* dr. h. előjáró *Gyárfás* Oszkár szerkesztő, *Kabos Géza* titkár, *Szegő Adolf* dr. tanár, volt intézeti növendék és mások. Provokálásra *Adler Lajos* és *Grünbaum Miksa* hitközségi előjárók is fölszóltak. Tréfásan beszéltek, intimitásokat mondtak el a hitk. előjárósági ülésekről, ahol *Deutsch Jakab*nak nem egy kivánságát tagadták már meg. Erre példálózva mondotta *Adler*: Ezen nem is lehet csudálkozni, mert amit *Deutsch* az ő árvái számára akar, azt a jó Isten se tudja mind teljesíteni.

Ily tónusban folyt az — évődés, ami annál inkább érdemel figyelmet, mert akadtak hangok, melyek — igaz, hogy a jó izlés ellenére — de avval akarták leszállítani *Deutsch Jakab* érdemeinek mértékét, hogy ő a mások javából tett jót. Ily módon jót tenni másoknak is szabadságukban állott ugyan, de hát *Deutsch Jakab*unk azért mégis csak egy van s az az egy is — amit helyénvalónak tartunk most fölemlíteni — 1000—5000 koronás alapítványokat tett, a következő intézeteknél: Az izr. fiúárvaháznál, az Orsz. Izr. siketrémák intézeténél, az izr. kórháznál a *Bródy Adél* kórháznál, a *Stefánia* gyermekkórháznál, az izr. leányárvaháznál, a nőegyesület népkonyhájánál, a szünidei gyermektelep-nél, az ingyentej egyesületnél, a chevra-kadisa szeretetházánál stb. stb. Tehát mint a saját anyagi erejéből áldozó emberbarát is érdemes az ünneplésre.

Végül még csak azt iktatjuk ide, hogy a minden izében fölemelő szép ünnepségeket *Kohner Ágoston* és *Székelly Ferenc* vezetésével *Wahl Béla*, *Klein Berthold*, *Basch Gyula* dr., *Grünwald Mór* építész és *Adler Gyula* rendezték. Az ünnepély-rendezés sikeréből *Kabos Géza* árvaházi titkárt is nagy rész illeti meg.

— **A pesti hitközség elnöke**, *Weinmann Fülöp* dr. udv. tanácsos hitközségi elnöki minőségében a napokban bemutatkozott *Wekerle Sándor* miniszterelnöknek, *Apponyi Albert* gróf vallás- és közoktatásügyi miniszternek és *Andrássy Gyula* gróf belügyminiszternek. Mind a három miniszter igen barátságos módon fogadta s a hitközség ügyeiről hosszabb társalgásba bocsájtottak vele, végül jóakaraturól biztosították. Különösen *Wekerle Sándor* miniszterelnök volt igen figyelmes, aki, mint annak idején megírtuk, az angyal földi kerületi templom számára szükséges telket kedvezményes áron engedte át a pesti hitközségnek, amiért a hitközség bemutatkozó elnöke ez alkalommal mondott köszönetet. *Weinmann Fülöp* dr. tisztelgése során azt az impressziót nyerte, hogy a kormány emberei jóakarattal viseltetnek a pesti hitközség iránt. *Wekerle Sándor* pedig egyenesen ki is jelentette, hogy támogatására mindig bizton számíthat.

— **A pesti chevra-kadisa új intézményei.** A pesti chevra-kadisa a folyó év május havában, mint annak idején megírtuk, pályázatot hirdetett, az általa létesítendő két új intézmény, névszerint az ingyen lakások intézménye, (menedékház), valamint az idült betegek otthona (szeretetház) építésére. — A pályázatban való részvételre 24 műépítést hívtak fel és a pályatervek benyújtásának határideje 1906. június hó

30-dika volt. Az ezen időpontig beérkezett pályamunkák egy szűkebb bíráló-bizottságnak adták ki megbírálás végett. A bíráló-bizottság tagjai voltak: *Freund Kálmán* elnöke alatt *toronyi Fellner Sándor*, *Grünwald Mór*, *Quittner Zsigmond*, *Wellisch Alfréd* műépítészek. A bizottság több ülésben behatóan foglalkozott a tervekkel és a folyó évi november hó 4-én mutatta be javastatát.

A jury munkálatai alapján november hó 12-én határozott az új intézmények ügyében a választmány intézkedése folytán kiküldött bizottság, melynek halmi *Deutsch Sándor* elnöke alatt tagjai voltak az előjáróság részéről: *Boschán Jakab*, a chevra kadisa elnöke, *Adler Gyula*, *Birnbaum Imre*, *Lindenbaum Mór* és *Weisz I. Manó* előjárók; a bizottság részéről *Baumgarten Lajos*, *Ehrlich G. Gusztáv*, *Freund Vilmos*, *Gomperz Károly*, *Keppich Lipót*, *Stiller Bertalan* dr., *Tsui Sándor* és *Weisz Berthold*, udvari tanácsos.

A bizottság a beterjesztett tervek egyikét sem tartotta bemutatott alakjában a kivitelle alkalmasnak és egyhangulag hozott határozattal elfogadta a bíráló-bizottságnak amaz indítványát, mely szerint az eredetileg kitűzött első (I.) 2000 k. és második (II.) 1500 k. díjakból két egyenlő, egyenként 1750 koronás elsődíjat, alakit, melyek közül egyet-egyet, a kitűzött feladatot legsikeresebben megoldó és nagy munkásságot kifejtett *Bálint* és *Jámbor*, valamint *Leitersdorfer Béla* építészeknek ítél oda. *Vágó József* és *László* építészek által kifejtett művészi eszméket egy 1000 koronás második (II.) díjjal, *Fejér* és *Ritter* építészek alapos munkáit egy harmadik (III.) díjjal tüntette ki.

A többi pályamunkákat, még pedig: *Himmler Miksa*, *Kriegler Sándor*, *Révész* és *Kollár* valamint a „Szeretet” jelű pályázó terveit, tekintettel az azokban kifejezésre jutott eszméért, egyenként 300 koronáért vette meg.

Elhatározta továbbá a bizottság a jury javaslata alapján, hogy azon pályázókat, kik ezuttal a legjobb pályaterveket mutatták be, egy újabb szűkebb körű pályázatra hívja fel. Ehhez képest *Bálint* és *Jámbor*, *Leitersdorfer Béla* valamint *Vágó József* és *László* építészeket kérte fel a szűkebb pályázatban való részvételre, a tervek benyújtásának határidejéül folyó évi december hó 14-ikét jelölve meg.

Minthogy időközben csepeli *Weisz Manfréd* 100.000 koronás alapítványa folytán a chevra-kadisa kötelezettséget vállalt, hogy a Szeretetház női osztálya örök időkre néh. neje után a „Weisz Alice” nevet viselje, a bizottság az alapítvány külső feltüntetésének módja iránt is provideált.

A jury munkálataiban érvényesített szempontokra való tekintettel elhatározta a bizottság, hogy a két intézet építési költségeit együttvéve — az eredeti hirdetményben megállapított 45.0000 koronát — 600.000 hatszázezer koronára emeli fel. A szűkebb pályázat terveinek megbírálására *Freund Vilmos*, *toronyi Fellner Sándor*, *Grünwald Mór* és *Wellisch Alfréd* műépítészek, valamint halmi *Deutsch Sándor* bizottsági elnökön kívül *Baumgarten Lajos*, *Lindenbaum Mór* és *Weisz Berthold* kérték fel.

Az újabb felkért jury döntése, illetve javaslata a bizottság elé terjesztetik.

A nagy érdeklődéssel találkozó intézmények munkálatai tehát serényen folynak s az illetékes tényezők véleménye szerint az egyik épület már a nyár folyamán feltétlenül fedél alá kerül.

— **Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat** legközelebbi felolvasó-estjét f. hó 4-én, kedden este hat órakor tartja meg a pesti hitközség székházában. (Sip-u.

12. szám.) A tárgysorozat ez: 1) *Kalisch*: Végrendelet (dráma,) felolvassa fordítója, *Sebestyén* Károly dr. 2) *Nagy* Endre: Lombár bácsi (rajz.) Vendégeket szívesen lát a felolvasások rendezőse.

— **A gabella-teher.** Előző számunkban az Izraeliták Országos Irodájának egy hosszabb beadványát közöltük, mely a kultuszminiszter kérdésére s a közigazgatási bíróság tervezte állásfoglalására való tekintettel alaposan megvilágította, hogy mennyiben helyes és indokolt a közvetett gabella (hus és lisztfogyasztási) adót még egyenes kultuszadó formájában is kivetni és beszedni. Eme fölterjesztés ötletéből Balassa-Gyarmatról most azt közlik velünk, hogy a balassagyarmati orth. hitközségnek f. é. szeptember hó 4-én 69124 szám alatt jóváhagyott alapszabályaiban a kultuszminiszter elég érthetően kifejezésre juttatta a maga megnyugtató álláspontját. Ez alapszabályok 47 §-a ugyanis szószerint a következő: „47. § *Oly hitközségi tagokra, kik a közvetett hitk. adónemekhez, ugymint metszési díjak, kóserhus gabellához és husvétli liszthez nem járulnak, a kultuszadó magasabb kulcs szerint vetendő ki és pedig hozzászámítandó a máskülömben reá eső adóösszeghez még azon összeg, melyet a hitközség fogyasztási adó nemekben az illető félnél veszít.*” Ez az alapszabályszakasz nem csak azért érdemel figyelmet, mert a gabellakérdésben a vallás- és közoktatásügyi miniszter helyes álláspontját is kifejezésre juttattja, hanem azért is, mert az tűnik ki belőle, hogy orthodox részről is alapszabályokban kell már arról gondoskodni, hogy a rituális ételmezésből folyó hitközségi jövedelmek biztosíthatók legyenek.

— **Egy szövetkezeti hecckáplán megbélyegzése.** Kovács dobronaki káplán azok közé a papi emberek közé tartozik, akik a szövetkezeti eszmének a felekezeti és társadalmi béke árán is prozelitákat igyekeznek szerezni. Ezt az eljárását a Zala című nagykanizsai lapban Nagy Samu szóvátette, sőt a káplán urat föl is képelte. A káplán ur, aki a község keresztény népét annyira fölbujtotta, hogy a zsidók ellen támadólag léptek föl, hogy tisztos urinőt bántalmaztak, hogy gyerekek kettéhasogatásával fenyegetőztek, természetesen rögtön szaladt a bírósághoz, hogy becsületét kireperálhassa. Az ügyet november hó 26-án tárgyalva a nagykanizsai törvényszék, a panaszlott közlemény íróját Nagy Samut a sajtó útján elkövetett becsületsértés és rágalmazás vádjá alól fölmentette, de a pofonért 20 k fő és 10 k mellékbüntetésre ítélte, kimondván az ítéletben azt, hogy a bíróság a törvényben kiszabott minimális fogházbüntetést is szigorúnak találta volna. De nem ez a lényeges, hanem az, hogy a bíróság hogyan indokolta meg ítéletét, melylyel a fogyasztási szövetkezetben utazó hecckáplán működésének sajtóbeli ostromozását fölmentette. Tanulságul ideiktatjuk az ítélet indoklását:

A tanúk vallomásából kitűnik — mondja az ítélet — hogy midőn főmagánvádló (a káplán) Dobronokra jött, hozzákezdett azonnal a szövetkezet megalakításához, ennek érdekében nyomtatott felhívásokat tett közzé, melyben a zsidók ellen kiméletlen és meggyalázó, izgatató kitételek foglaltatnak, de azonkívül más módon is buzgólkodott a szövetkezet érdekében; maga köré gyűjtötte a falu népét, ezekben a gyűlésekben oly kifejezéseket használt, hogy fosztogató, csaló zsidóktól ne vásároljanak, hogy ő szereti a zsidókat úgy, hogy egy óra alatt elpusztítaná valamennyit. Ennek a működésnek, ezeknek a beszédeknek meg is lett a következ-

ménye, mert a békés viszony a keresztény és zsidók között teljesen megszűnt a főmagánvádló megjelenésével. Nem csupán a szövetkezés volt a segédlelkész működésének a gyümölcse, hanem a felekezeti háborúság is. — Az ő működésének lett a következménye, — hogy a falu keresztény népe a zsidókkal szemben támadólag lépett fel; a csöcselék minden nap összejött, támadásokat intézett a zsidók ellen. — Ezután nem lehet valótlannak állítani, hogy főmagánvádló felekezeti háborúságot szított, hogy Alsólendva és vidéke átka volt, hogy főmagánvádló oka volt sok kellemetlen incidensnek; — ezekért a kitételekért tehát vádlottat felelősségre vonni nem lehetett.

Hogy pedig a dobronaki szövetkezeti működés — a felekezeti háborúságtól eltekintve is — gazdaságilag mily eredményeket hozott, az megítélhető az egyik tanúnak, Göntér György földmivesnek egy válaszából, melyet arra a kérdésre adott, hogy örült-e annak, hogy Kovács Káplánt áthelyezték. A földmives ember összetett kézzel, nagyot sóhajtván mondotta szószerint:

— Nem tudok elég hálát adni a jóságos uristennek, hogy bennünket megmentett tőle! — Találóbbr és igazabb kritikát a hecckáplános fogyasztási szövetkezetek számára nem lehet kívánni.

— **Zsengeri Samu dr. jubileuma.** Fél százados pedagógiai működése betelésének alkalmából *Zsengeri* Samu dr. tanár és tanügyi író december 2-án tisztelői és tanítványai ünnepelni készülnek. Ez az 50 év tanulságos életpálya. Érdemes megismerni. *Zsengeri* Samu Pápán született 1840-ben, ahol apja 53 évig volt tanító és jegyző 14 éves korában mint nevelő kezdte meg Bögödén a pedagógiai tevékenységet. De csakhamar elhagyta ez állását, Pestre jött, ahol nagybátyja a Marmott-féle reál- és kereskedelmi iskolába adta be. Mikor aztán gyakorlati kereskedelemre akarta fogni — a fiatal *Zsengeri* hátat fordított Pestnek s Győrött apjának egy volt tanítványa házában játszótársul alkalmazták, a házitánító Stern Pál, későbbi kőszegi gimnáziumi igazgató mellett. Ez a házitánító készítette elő a 6 gimnáziumi osztály vizsgájára, amit azonban le nem tehetett, mert jótévedése távozása folytán elfogyott a pénzmagja. 1856-ban tehát Nagyvásonyban altanító lett, s miközben tanítószkodott, maga is elkészült a tanítói vizsgára, amelyet 1857-ben a soproni vizsgáló bizottság előtt akart letenni. De mert a 3 évi gyakorlatot igazolni nem tudta, elutasították. A következő évben már Csornán volt, ott 2 évig tanítószkodott s megint Pestre jött. Itt az akkor megnyílt izr. tanítóképzőbe lépett. Mivel azonban önfentartása nehézségekkel járt, az első év leteltével Jászberénybe ment tanítónak. 2 évi itteni működése után Eössön tanítószkodott, de 1864-ben újra a pesti izr. tanítóképzőbe lépett, ahol végre 1865-ben megszerezte a képesítő oklevelet. Mint okleveles tanítót először Pápán alkalmazták. Egy évvel később Alsólendván választották kántortanítóvá. Itt vette nőül *Palás* Lujzát, akivel immár 40 éve él boldog házas életet. A következő évben főtanítói oklevelet nyert a pesti izr. tanítóképzőben és Csurgóra ment igazgatótanítónak. Két év múlva már a szegzárdi iskola igazgatója. 1870-ben a pesti hitközség hívta meg tanítójának. Négy évvel később a fővárosi vizsgáló bizottság előtt igazgatói vizsgát tett és 1875-ben a főváros szolgálatába lépett. De azért tovább tanult. 1878-ban gimnáziumi érettségit tett s bár nagy családot kellett eltartania a budapesti egyetem bölcsészeti fakultására is

beiratkozott és 1884-ben megszerezte a bölcsészettudori oklevelet. Ily kvalifikációval még 5 évig működött az elemi iskolánál, miglen 1889-ben a fővárosi tanács polgári iskolai tanárra választotta. Néhány évvel ezelőtt az itteni orth. elemi és polgári iskola szervezésére is vállalkozott s az iskola modernné tétele az ő nevéhez fűződik. Irodalmi tevékenysége is több mint négy évtizedes. Kezdetben csak pedagógiai cikkeket írt, majd egy vidéki társadalmi lapnak lett a munkatársa Pesten már nem csak pedagógiai cikkek kerültek ki a tollából, hanem rovatvezetője volt több napilapnak. Így a Pester Lloyd mellékleteként *Heinrich* Gusztáv dr. szerkesztésében megjelent *Unterrichts-Zeitung*nak, a Pester Journalnak, a Nemzeti Ujságnak, a Szabad Szónak, a Magyar Ujságnak rendes munkatársa volt. Ezenfelül szerkesztette az Ungarische Jüdische Schulzeitungot, a Népnevelést, a Szombati Újság című felekezeti lapot, az Izraelita Tanügyi Ellenőrt és a Budapesti Látogatók Lapját. Szak- és tankönyvet is számosat írt. Fordított Pestalozziból. Tankönyveinek száma 20. Köztük van olyan is, mely 17 kiadást ért. Nagy arányu, igazán minden idejét lekötő munkásságáért meg is becsülték, s a szakterületek kitüntetésekkel halmozták el. Erdemes életpálya, melynek tulnyomó nagy része a magyarság és a magyar kultúra szolgálatában telt el. Zsengeri ma 67 éves korában is ifjúi hévvel dolgozik és fárad a magyar kultúra terjesztésén.

— **A nagykanizsai izr. hitközség** előjárósága f. évi november hó 18-án gelsei és beliscsei *Gutmann* Vilmos báró hitközségi elnök vezetése alatt tartott ülésében egybeállította az 1907. évi költségvetést s annak végleges megállapítása céljából november 25-én közgyűlést tartott. A közgyűlést az elnök akadályoztatása folytán *Grünhut* Henrik hitközségi helyettes elnök vezette s a költségvetést *Barta* Lajos hitközségi titkár olvasta fel és ismertetette. A hitközség 1907. évi össz szükséglete 106 234 k 50 f. ebből a kultus és jótékonyügyi kiadások 26960 K. val, az elemi fiu-, elemi leány- és ugyancsak a hitközség által fenntartott felső kereskedelmi iskola kiadásai 38015 K. 12 f. rel szerepelnek. Ezenkívül gondoskodik a hitközség a városban levő többi összes iskolák izr. tanulóinak hitoktatásáról és Talmud Tóra tanfolyamokat is tart fenn nagy áldozattal és sok kiadással. Nyugdíjak címén fizet a hitközség 3344 k-át és a nyugdíjalaphoz 2573 k 38 f-t. A hitközség 1907. évi összes bevételei 75364 k 50 f.-ben vannak előirányozva s így a hitközség tagjaira kivetendő felekezeti adóból kell fedezni 30870 k-át. — A 15 oldalra terjedő, nagy részletességgel egybeállított költségvetést a közgyűlés méltó figyelem és élénk érdeklődés mellett egyhangulag elfogadta. A napirend következő tárgyát a nyugdíjszabályzat 12. §-ának módosítása képezte, amit a közgyűlés szintén az előjáróság előterjesztése értelmében intézett el.

— **Az orosz zsidók javára** ujabban szerkesztőségünkbe küldtek: *Erdős* Erzsi szombathelyi III. polg. leányosztályu tanuló 4 koronás gyűjtést (Bernstein Béla dr. főrabbi útján); *Burger* Simon dr. (Eszék) 2 k-át és *Eckstein* Mór hitk. elnök (u. ott Burger dr. útján) 2 k-át. Összesen 8 koronát. Az összeget rendeltetési helyére juttatjuk.

— **Izraelita Magyar Irodalmi Társulat.** Az IMIT taggyűjtése érdekében a mozgalom eddigelé is váratlan sikert ért el, bár a fővárosban a kerületenkinti propaganda-szervezés még nem történt meg. A végrehajtó bizottság elhatározta, hogy legközelebbi vasárnapra, dec. 9-re, a pesti hitközség dísztermében nagy

értekezletet hív egybe. A taggyűjtés terén eddig a legnagyobb recordot *Goldschmidt* Lipót budapesti fakeskedő érte el, ki 29 tagot gyűjtött. Ezeknek névsorát két hét előtti számunkban közöltük. A taggyűjtő iver legnagyobb része még a taggyűjtők kezeiben van, kiket a bizottság ez uton is arra kér, hogy az iverket a propaganda-bizottság jegyzőjének (dr. *Dezső* Sámuel V., Bank-utca 7. szám) alá beküldeni sziveskedjenek. A hét folyamán a következő tagok jelentkeztek: *Goldmann* Emil ivén: *Halmos* Sándor dr. ügyvéd, *Barber* J. Zsigmond nagykereskedő Budapesten és *Rosenberg* Emil földbirtokos Bácsalmáson. Id. *Glass* Izor dr., harmadik ivén: *Balog* Soma kereskedő Budapest. *Heller* Bernát dr. tanár ivén: *Gosztonyi* Ármin dr. ügyvéd, *Meller* Simon dr., *Dekány* Géza dr. tanár, *Perényi* Adolf tanár. *Kis* Arnold dr. ivén: *Löbl* Vilmos dr. orvos, *Osztern* Salamon dr. ceglédi állami főgymnáziumi tanár ivén: *Osztern* Salamon dr. Cegléd, *Leitner* Ármin a casino elnöke Jászberényben, *Weisz* István dr. ügyvéd Jászberényben, *Schatz* Henrik a jászberényi bank főkönyvelője és *Konrád* Árpád dr. orvos Jászberényben, *Herzog* Ede dr. ügyvéd Budapesten, *Surányi* Béla vezérigazgató Budapesten, *Popper* Gusztávné urhölgy Budapesten, *Friedmann* L. Lajos és testvére gyárosok, *Elias* Mór kereskedő, *Klein* Samu dr. orvos, *Kattler* Bernát gyáros, *Goldberg* Simon építész, *Bauer* Ferenc papírnagykereskedő, továbbá: végvári *Neumann* Dániel Aradon, *Wertheimer* Jakab Pécs, *Schwartz* József dr. Szászrégen. A tagszaporulat eddig a mozgalom megindítása óta: Egy pártfogó, két pártoló tag, 165 rendes tag Budapesten és 58 rendes tag a vidéken.

— **A munkácsi mozgalom.** A munkácsi hitközség modernebb fölfogásu tagjai, mint irtuk, memorandumot terjesztettek a hitközség elé, amelyben modern kulturális intézmények létesítését, a templom kibővítését, elemi népiskola nyitását, hitszónok alkalmazását kérték. A hitközség november hó 11-ikén tartott választmányi ülésén foglalkozott a memorandummal és bár hajlandónak nyilatkozott arra, hogy a jelenlegi állapotok szánására megtesz valamit, mégis inkább kitérő válaszokat adott. A templomot hajlandó kibővíteni s mihelyt a templomudvaron levő fürdőház az új gőzfürdő létesítésével lebontható lesz, az építkezést az így nyert helyen meg fogja kezdeni; a kért elemi népiskola helyett tal mud-tóra iskolát szándékszik létesíteni; a hitszónok alkalmazását időszerűnek nem tartja, mert az összes rabbinátusi állások be vannak töltve. — Ez a válasz a kérelmezőket nem elégíti ki, mert ők nem csak vallási iskolát, de magyar szellemű világi iskolát sürgettek, és mert nem rabbinátusi állás betöltését, hanem valamely rabbinátusi állás oly betöltését igénylik, ami magyar hitszónoklatok s általában hitszónoklatok tartását is lehetővé teszi. A kezdeményezők figyelemre méltó akciójukat tovább folytatják s a kitűzött célokat el nem ejtik.

— **Rabbibeiktatás.** Az aranyosmaróti orth. hitközség új rabbiját *Libunger* Sámuel a m. héten nagy ünnepséggel iktatták be új tisztségébe. Az ünnepség után banket volt, melyen a város és környéke honorátiordi is nagy számmal vettek részt.

— **Gyermek-fölruházás.** A verseczi izr. nőegyesület, a megdicsőült királyasszony, Erzsébet névünnepe alkalmából szokta a szegény iskolás gyermekeket tétre valóval ellátni. Az idén is így tett. Ünnepséget rendezett a királyné emlékének föllelivenítésére, amelyen *Horvát* Ede titkár szólott a nap jelentőségéről. A fölruházott gyermekeket meg is vendégelték.

— **Magyar rabbi Bécsben.** A bécsi »Montefiore« templom e napokban tartott közgyűlésén papjává választotta *Hoffmann* Jakab (Ujpest) képesített rabbit, a pozsonyi rabbiiskola volt növendékét, ki fiatal kora dacára tudományos képzettsége és fényes szónoki tehetsége révén máris jó hírnévnek örvend.

— **Felekezeti tanügyi statisztika.** Az izraelita tanítóképző két IV. éves növendéke, *Láng* Károly és *Szwarcz* Zoltán, hazánk zsidó közoktatásügyének statisztikáját akarják megszerkeszteni. E célból az összes hazai zsidó iskolák tantestületeihez, illetőleg tanítóihoz felhívást intéztek, melyben a következő 9 adat beküldését kérik: 1. Az iskola alapítási éve. 2. Az iskola fentartási költségei. 3. Osztott-e az iskola, vagy nem. 4. Vegyes-e, vagy nem. 5. A tanulók száma nem szerint. 6. A tantestület névsora. 7. Az osztályok száma. 8. A tanulók anyanyelve. 9. Van-e az iskolával valamely egyesület kapcsolatban? E kérdésekre a választ az iskoláknak körülbelül 30 százaléka küldötte eddig be. Felkérjük tehát tanító-olvasóinkat, hogy e felhívásnak, akár egy levelezőlapon is — de az ügy fontossága érdekében minél előbb eleget tenni sziveskedjenek, mert e mű csak akkor lehet korrekt és teljes, ha az összes zsidó iskolák adatai benne lesznek.

— **Szenzációs könyv** fog megjelenni a jövő hónapban: egy magyar újságíró, *Tábori Kornél* bejárta Oroszország forradalomdulta vidékeit és személyes tapasztalatai, megfigyelései alapján izgalmasan megragadó fejezetekben írja le, hogy mit látott, hallott. Páratlanul érdekes lesz a munka a magyar irodalomban. Beszámol a forradalom titkairól, merényletekről, pogromokról éppugy, mint a muszka autokrácia kegyetlenségeiről, a nagy inkvizícióról, zsidó üldözésről stb.

A szerző, mint a világjáró modern riporterek, fotografáló géppel járt-kelt és nagyon sok érdekes fényképet készített, amelyek sűrűn tarkítják a szöveget és szinte az olvasó elé hozzák az eseményeket, meg azoknak a főszereplőit.

Megrendelhető bármely könyvkereskedésben és előzetesen már most két koronáért a szerzőnél, *Tábori Kornél*, a Pesti Napló munkatársánál Budapest, VI., Sziv-utca 64. szám.

— **Hymen.** *Diósi* Lajos nagyváradi törvényhatósági biz. tag, fanagykereskedő leányát, Irént, *Havasi* Gyula dr. budapesti ügyvéd feleségül vette. A fiatal pár frigyét *Fuchs* Mór főrabbi áldotta meg. Az örömszülők az esküvő alkalmából a nagyváradi szegények között 1000 koronát osztottak szét.

— **Halálozások.** *Blau* Jakabot, az abaujszántói hitközség köztisztviselőjében álló képviselői tagját súlyos csapás érte: neje, sz. *Lőw* Fanny, *Lőw* Jeremiás, a néhai neves ujhelyi rabbinak leánya 80 éves korában meghalt. A jámbor-életű matrónát a város színe-java kísérte végső útjára. *Jungreis* Pál rabbi bucsuztatta szivreható szóval az elhunytat, kiben *Arje* A. szántói hitk. elnök anyósát gyászolja.

Neuwald Jónás, városi hivatalnok Érsekújvárt nov. hó 22-én 53 éves korában elhunyt. Az orthodox hitközségnek volt egyik oszlopos embere, kit jótékonyága miatt is tisztelték, szerettek. Hitközségének alig mult fél éve, tórát ajándékozott. Temetésén *Tiegermann* József és *Richter* Zsigmond főrabbi bucsuztatták.

Brak Mórné szül. *Friedmann* Mariska a napokban Gyöngyösön elhunyt 41 éves korában. Az elhunyt nemes női tulajdonságokban bővelkedett s a nőegyesületnek is sok jóttevő választmányi tagja volt. Tisztelői nagy sokaságától *Adler* dr. hatvani főrabbi bucsuztatta el, miután a gyöngyösi főrabbi távol volt.

Közgazdaság.

* A **kőbányai Polgári serfőző r.-t.** november hó 28-án tartotta meg évi rendes közgyűlését és a lezárt 1905/6 üzletévben 4. 097, 791 korona nyersjővedelmet ért el (az előző évbeni 3 265.483 koronával szemben). Ebből az általános költségek 711.055, az anyagok 252.566, a jég 12.545 korona, a szekerészet 113.493, a söradó 2.398.338 korona. Kamat 9867 korona, biztosítás 4657, adó 56.921, kétes követelések leírása 39.990, egyéb leírások 156.735 koronát emésztettek föl, minél fogva a *tiszta nyereség* 351. 435 koronát tesz ki az előző évi 327.036 koronával szemben, ami a 4 millió korona alaptőke 875 százalékot kamatozásnak felel meg. Ugy az igazgatóságnak, valamint a felügyelőbizottságnak a felmentvényt minden irányban megadták.

Abonyi izr. hitközség.

Pályázat.

Az abonyi izr. hitközségben lemondás folytán megüresedett *metsző-előimádkozói állásra* pályázatot hirdetek.

Felhívom a pályázni óhajtókat, hogy ez iránti kérvényüket — melyben képesítésük, eddigi működésük és családi viszonyaik is igazolva legyen — *legkésőbb f. évi december 20-ig* hozzám nyújtsák be.

Pályázóknak magyar állampolgárnak, gyakorlott és kifogástalan metszőnek, jó előimádkozónak és lehetőleg 40 éven alólinak kell lenni.

Fizetés évi 900 kor. készpénz, szabad lakás, fél sechita és a szokásos mellékjővedelmek.

Abony (Pestmegye), 1906. nov. 29.

Pintér Gyula,

hitk. elnök.

(47—48).

Hirdetmény.

A szilágyosmlyói orth. izr. hitközség (260 család) a kóser marhahus kizárólagos elárusítási jogát 1907-ik évre bérbeadás útján akarja kezeltetni. A bérlő jogot nyer minden kilogramm hus után 12 fillér gabellát szedni. *A kiküldési ár 4000 korona*

Akik ezen bérlet elnyerésére igényt tartanak, felhvatnak, hogy zárt írásbeli ajánlataikat *folyó évi dec. 15. napjáig* 10 százalék biztosítéki összeggel együtt alantírt hitközségi elnökhöz adják be.

A részletes feltételek ugyanott tudhatók meg.

Szilágyosmlyón, 1906. november hó 26-án

Keller Samu dr.

hitk. elnök.

* **Segédhivatalnokot** keresünk, ki tud gépen írni és ismeri a pesti piacot. Kezdő fizetése 50 korona; az állás mellékkeresettel is jár. Pályázók az Egyenlőség kiadóhivatalában jelentkezzenek.

* A t. olvasó b. figyelmébe ajánljuk **Spitz H.** (l. mai. hirdetési rovatunkat) nagy női divatáru-kereskedését, az egyedülit Budapesten, mely szombaton és ünnepnapon zárva marad. A nevezett különben avval is dokumentálja azt, hogy vallásunk tételeit komolyan veszi, hogy lelkiismeretesen és szolidan szolgálja ki vevőit.

* **Ha a boldogult rokon,** v. szülő iránti kegyelete azt sugalmazná önnek, hogy emlékét egy fölláltatandó sarkóval örökítse meg, úgy forduljon bizalommal *Lőw József sarkóárushoz, Budapest, II. Fő-ut 88.* A cég lelkiismerete és versenyképessége általánosan el van ismervé.

A ZSIDÓK EGYETEMES TÖRTÉNETE

Graetz nyomán szerkeszti:
SZABOLCSI MIKSA
az Egyenlőség szerkesztője.

Munkatársak: Acsády Ignátz dr., a magyar tudományos Akadémia tagja. Adler Illés dr., óbudai főrabbi. Bernstein Béla dr., szombathelyi főrabbi. Edelstein Bertalan dr., budai rabbi. Enyedi Mátás dr., egyetemi tanár. Gábor Andor, író. Hevesi Simon dr., pesti rabbi. Kiss Arnold dr., budai főrabbi. Klein Dezső dr., siklósi főrabbi. Komáromi Sándor, író. Neumann Ede dr., nagykanizsai főrabbi. Patai József, író. Pollák Miksa dr., soproni főrabbi. Sebestyén Károly dr., főgimnáziumi tanár. Singer Bernát dr., szabadkai főrabbi. Venetianer Lajos dr., újpesti főrabbi. Wellesz Gyula dr., nagybittsei főrabbi.

A munkában kiváló helyet juttatunk: A zsidók történetének Magyarországon. Ennek az irányítását és az egészbe való beillesztését hivatott zsidó történészek munkálkodása mellett

Dr. KOHN SÁMUEL, pesti főrabbi
vállalta el.

Hat vaskos kötet lexikon-alakban, tetszés szerint, vagy zsidó motivumos, vagy szalon diszkötésben

Előfizetési ára: 96 korona.

Az első kötet megjelent, a további kötetek 4 havi időközben jelennek meg.

Megrendelhető: a

PHÖNIX IRODALMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG-nál

BUDAPEST, VI., GYÁR-UTCA 32,
mint A zsidók története kiadójánál.

Első magyar aranyhímző telep.

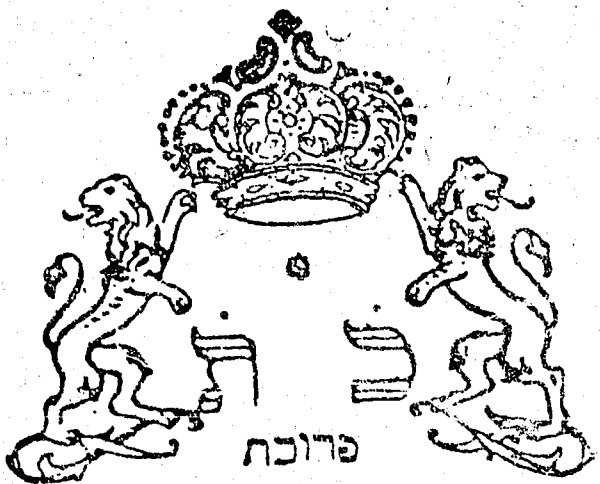
Ö cs. és kir.

József Ágost Főherceg
kamarai szállítója.

Kitüntetve:

London, Bécs, Budapest és Zsolna
London Grand Prix nagy arany érme
és keresztje.

Budapest, Deák Ferenc-utca 17,
I. emelet.

HERZ EMMA

ajánlkozik mindennemű aranyhímzések, különösen

Tóra-köpenyek, sulchan-terítők, chupak stb.

kiválóan izléses, precíz és jutányos elkészítésére.

Hivatkozva e téren szerzett óriási prakszisukra, valamint ugy a főváros, mint a vidék nagyobb templomainak szállított, ezrekre rugó hímzésekre vonatkozó elismerő levelekre.

Zálogcédulákat,

törött aranyat, ezüstöt, órákat, drágaköveket,
régiségeket és régi pénzeket legmagasabb
árban vesz

Kertész Mór ékszerész,
Budapest, VII., Király-utca 85.

Hajójáratjegyzék.

„ADRIA”

magyar királyi tengerhajózási részvénytársaság.

Vezérügynöksége: Hoffmann S. és V. 1906. december havában
a következő gőzösök indulnak Fiuméből:

H o v á	Gőzös neve	Esedékes
Liverpool ¹⁾	Flavian	1-10
London, Hull	Douro	1-10
New-York	Ultonia	15
Liverpool	Cypria	5-15
Rotterdam, Antwerpen, Kopenhagen	Arad	5-15
Rouen*	Tibor	10-20
Hamburg ¹⁾	Róma	10-20
New-York	Carpathia	22
London, Hull	Ebro	15-25
Liverpool	Pavia	15-25
Bordeaux*	Duna	15-25
London	Szent István	15-25
Liverpool ¹⁾	Sardinia	21-31
Lissabon, Oporto, Glasgow*	Báthori	21-31
Tanger, London	Matlekovits	21-31

H o n n a n	H o v á	Gőzös neve	Esedékes
New-York	Fiume	Slavonia	4
Liverpool ¹⁾	»	Fabian	1-10
Hamburg ¹⁾	»	Bagdad	1-10
London, Hull	»	Jágó	1-10
Liverpool	»	Tyria	10-20
Buenos-Ayres	»	Stefánia	10-20
London	»	Nagy Lajos	10-20
Rotterdam	»	Szeged	15-25
Rouen	»	Zichy	15-25
Hamburg	»	Venezia	15-25
Liverpool ¹⁾	»	Andalusian	15-25
London, Hull	»	Congo	15-25
Glasgow	»	Kálmán király	21-31
Antwerpen	»	Báró Fejérváry	21-31
Liverpool	»	Veria	21-31

A *-gal jelölt viszonylatokban a gőzös Triesztet is érinti.

¹⁾ A mennyiben a gőzös indulása előtt 8 nappal elegendő rakomány nem jelentetett be az igazgatóság fentartja magának a jogot, hogy ezt a kikötőt ne érintse.

Középtengeri szolgálat.

A) Fiume-Spanyolországi vonal.

Fiuméből: »Kassa« 7-én, »Árpád« 14-én, »Lederer Sándor« 21-én, »Szent László« 28-án.
Valenciából: »Szent László« 5-én, »Andrássy« 15-én, »Kassa« 22-én, »Árpád« 29-én.

B) Fiume-marseillei vonal.

Fiuméből: »Rákóczy« 6-án, »Tisza« 13-án, »Zrinyi« 20-án, »Mátyás király« 27-én.

A KRISTÁLY forrás

szénsavval telített ásványvize hasznos ital étvágyzavaroknál és emésztési nehézségeknél. A legtisztább és legegészségesebb asztali és borviz. — Hathatós szomjcsillapító. — Ovszer fertőző betegségek ellen. — Orvosi rendelet szerint egy melegített pohárral igyék éhgyomorra.
Kivánatra telítés nélküli töltést is szállít a

Szt. Lukácsfürdő Kútvállalat Budán.

Elegáns כִּיָּר vendéglő

a nyáron át kerthelyiséggel.

Ujjonnan berendezve. — Izléses jó ételek, kitűnő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejárattal díszes szalon.

NEIGER J. BUDAPEST,
VI., Teréz-körút 4.

GIMNÁZIUMI,

reál/ kereskedelmi-, polgári-, egyéves önkéntességi-, bármely érettségi-vizsga letéveséhez igényelt tantárgyakból legjobb módszer szerint tanít és taníttat kitűnő filológus és matematikus. Egyenkinti oktatás. Tanítványok csak korlátozott számban vétetnek fel. A bámulatos eredményeket igazoló okiratok a lakásban megtekinthetők. **GOITEIN HENRIK**,
Budapest, VII., Damjanich-utca 39. II. emelet 10. szám.

AZ „ANKER”

élet- és járadék-biztosító-társaság.

Magyarországi vezérképviselőség:

BUDAPEST, VI. KER., DEÁK-TÉR 6. SZÁM

(Anker-udvar), a társaság saját házában.

(Alapított 1858.)

Összes vagyon 145 millió korona
Biztosítási állomány 511 „ „
Eddigi kifizetések összege 242 „ „

A nyereményrészesüléssel biztosítottak 1902-ben a vegyes és haláleseti biztosításoknál A osztalékterv szerint, az évi biztosítási díj 25%-át kapták készpénzben kifizetve.

A vegyes és takarékpénztári biztosításoknál B osztalékterv szerint (évenként emelkedő osztalék) az összes — az egész biztosítási tartamon keresztül befizetett díjak 3%-a, illetőleg az évi díjnak 3 év, 4 év, 5 év 6 év 7 év, 8 év után 9%, 12%, 15%, 18%, 21%, 24% fizettetett ki készpénzben.

Előnyös kiházasítási és vegyes biztosítások.

Olcsó díjak!! — Kedvező feltételek!!

A képzelhető legnagyobb biztonság!

Prospektussal és fölvilágosítással szolgál a fenti magyarországi vezérképviselőség, valamint a társaság ügynökei.

A fűzőterem

Mme Lebowitsch és társa

most

IX., Vámház-körut 5, I. emelet.

A főváros legelőkelőbb, új modern berendezésű

וֵשֶׁת vendéglője

Teréz-körut 20. sz. a. létezik.

A legizlésebb ételek, hamisítatlan finom italok, pontos kiszolgálás és kiváló tisztaság által remélem vendégeim meglegedését kivívni.

Lakodalmak és ünnepi ebédek megrendelését elvállalom jutányos árak mellett.

Tisztelettel

FISCHER ZSIGMOND

Teréz-körut 20. sz.

Részletfizetésre

Budapest legnagyobb áruházában a következő cikkek kaphatók.

Olcsó árak: Smyrna- és Axminster-szőnyegek. Tapestry és spárga futó-szőnyegek. Peluche és szatin garnitúrák. Szövet- és csipkefüggönyök. Selyem és cashemir-paplanok. Saját készítményű női és férfi fehérneműek. Valódi czérna rumburgi vásznak. 38 m. honi vásznak. Schroll-féle Chiffonok. Kész női kabátok. Divat szövet ujdonságok. Szintartó mosó kelmék. — Külön osztály férfi öltönyök, felöltők és télikabátokra, kívánatra mérték után is.

Menyasszonyi kelengyék. Csak budapesti lakosok fenti cikkeket előnyös havi részletfizetésre kaphatják 1895. évben alapított Budapest fő- és székváros legnagyobb áruház e célra berendezett hitelosztályában. Legjobb bevásárlási forrás; elárúsítás földszinten és emeleten. Készpénzvásárlásnál 5% enged. Bővebb felvilágosítással szolgál

Dénes Fülöp Budapest, Király-u. 32., fld. 6.

Levélbe li megrendelések pontosan elintéztetnek és az áru házhoz szállítatik.

Füstölt húsarú 6% rabatt.

Legjobb minőség. Szállítás minden irányban.

Tormás virsli 100 pár frt 3.50, Debreceni 100 pár 12.—, Győri 100 drb 8.—, Szafaladé 100 drb 3.50, Szalámi kitűnő minőség 1 kgr. 1.—, Veronai szalámi 1 kgr. 1.10, Krakói 1 kgr. 1.10, Főtt hus 1.60, Főtt nyelv 2.—, Nyelv nyers 2.40, Füstölthús, kifőtt 1 kgr. 1.50, Füstölthús, nyers 1 kgr 1.20, Oldalas nyersen elvezhető 1 kgr. 1.10, Paprikás szalonna 1 kgr. 1.20 kor.

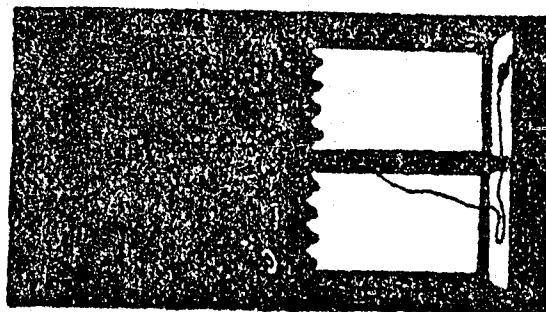
Mindenféle kolbász és füstölthús jutányos áron.

DIAMANT J. füstölthús gyára, Ujpest,

Kemény Gusztáv-ut 11.

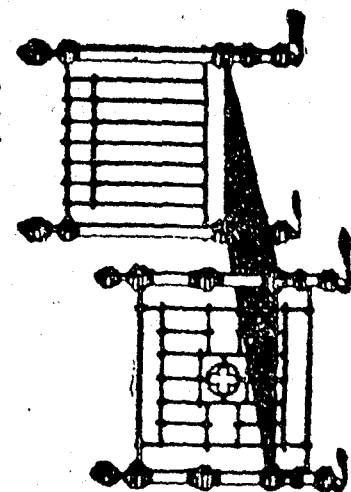
Köser, a helybeli rabbínatus felügyelete alatt.

Előállítás minden méretben

Gichner János

ágyon, réz- és vasbutor-gyáros, szőnyeg, függöny, pokróc, terítő stb. nagy választékban

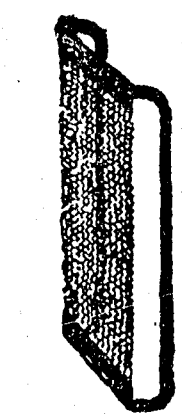

Budapest, Erzsébet-körut 20. sz.

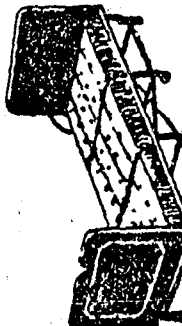
GYÁR: Kertész-utca 7. és 9. szám.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.

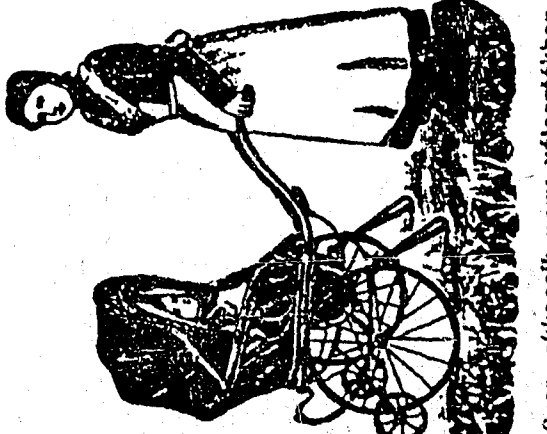
LEGSZEBB.....LEGJOBB.....LEGOLCSÓBB.
PAP-PAP-PAP-LAN

Sodronyágybetétek méret szerint

Vaságy kivétel 3 matracul 10 frt.

Gyermekkoscsk nagy választékban.

Reggelizés előtt egy fél pohár

Schmidthauer-féle radio-aktív

Igmándi

keserűviz az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza.

Használata valódi áldás gyomorbetegségeknek és székszorulásban szenvedőknek.

Kapható mindenütt kis és nagy üvegben.

NAGY ÉS EICHNER נגד szalámi, húsceमेगék és kolbászárúk gyára

Budapest, Váci-körút 9.
(Simonyi-udvar).

Gyártelep, iroda és
expeditió:
Szerecsen-utca I. szám.
I. udvar.

Főüzlet és kóstoló:
Váci-körút 9. szám,
Szerecsen-utca sarokház
„Nagyvendéglő.”

Sürgöny-cím:
Nagyeich Budapest.
TELEFON: 25-82.

Van szerencsénk a t. c. hitsorsosainkat értesíteni, hogy a jelenkor igényeinek minden tekintetben megfelelő, a legújabb villany-erőre berendezett gépekkel ellátott kóser szalámi-, húsceमेगék- és kolbászárú-gyárát üzembe helyeztük. — Gyárunkban kizárólag hamisítatlan és a mi higienikus szempontból kiválóan fontos, festék és burgonyaliszt nélküli, szintartó és tartós minőségű, saját vágott Siementhal-faj bikáinkból szalámit, füstölthús különlegességeket és kolbászárúkat készítünk, mely gyártmányainkból a t. fogyasztóközönség mindenkor a leggyorsabban és legnagyobb figyelemmel, előnyös árak mellett lelkiismeretesen lesz kiszolgálva. — Gyártmányaink annak idején **שר פסח** is kaphatók lesznek. Nagy vendéglőnk melletti főüzletünkben **ברית מילה** és hasonló ünnepélyekre diszes kivitelű felvágottakat ezüst tálakon is mérsékelt árban szállítunk.

— Csomagolás díjmentes. —

— Kivánatra árjegyzéket díjmentesen küldünk. —

SIRKŐVEK

olcsó alkalmi
eladása!

Ezennel tisztelettel tudatom, hogy a fennállott

KOHN KÁROLY sirkóraktár-cég egész nagy árukészletét megvettem. — Az áruaktár a legközelebbi házbérnegyedig régi helyiségében

Budapest, V., Wurm-u., Mária Valéria-utca sarok

megmarad és a raktáron lévő sirkővek a nehéz és költséges átszállítási költségek miatt ott helyben rendkívül olcsó árak mellett eladásra kerülnek.

KOVÁCS RÓBERT a Kohn Arnold cég társfőnöke

Főüzlet: VII., Károly-körút 15. sz. Szombat és ünnepnapon zárva.

Detail osztály.

Alapítattott 1878.

IDEÁLISAN

szép és jutányos áru

ANGOL SZÖVETEK

férfi- és női ruháknak

GRÜN ÉS TARSA

posztókereskedésében

Andrássy-út 23. szám

(a magy. kir. Operával szemben).

Alapítattott 1878.

Detail osztály.

Megkezdődött a nagy karácsonyi vásár!

az olcsónak elismert belvárosi

SPITZ HERMAN selyem, kelme és nődivat áruházában
Budapest, Deák Ferenc-utca 13.

Árak verseny nélkül!

Lousin-selyem, minden színben most csak 38 kr.
Joupon-selyem 49 kr.
Divat-selyem 55 kr.
Mintázott nyers selyem 59 kr.

Csikos bluz-selyem 73 kr.
Fekete diagonal-selyem 40 kr.
Fekete taft-selyem 79 kr.
Fekete mintázott selyem 88 kr.

Mosóbársonyok, legjobb minőségű, dús választékban 47 kr.
Legújabb angol csikos bártsony, bluz és ruhára alkalmas, minden létező színben 80 kr.

10.000 méter különféle divatselymek, bluz és ruhákra alkalmas rendkívüli olcsó árakban!

Szintartó zefírek 13 kr.
Jól mosható levantín 19 kr.
Szintartó delainek 28 kr.
Francia selyem batisztok 29 kr.

Legjobb szintartó mosó ten-
nisz-flanellek 16 kr.
Legjobb angol bluz-flanel-
lek 25, 28 és 35 kr.

120 cm. sima crepp szövet 33 kr.
120 cm. pepita-kelmék 35 kr.
120 m. angol tennisz-szövetek 45 kr.

20.000 méter 120 és 140 cm. széles különféle angol divat és sima kelmék, szenzációs olcsó árakon 39, 43, 55, 64 és 75 kr.
Leszabott himzett zefír- és batisztbluzok, minden színben, most csak 95 kr.

Himzett batiszt-, vászon-, selyem- és csipkeruhák, 50% árengedménnyel.
Nagy választék mindennemű csipke, aplikáció, csipke-szövetek és szalagokban; továbbá 130 cm. Caracul és silkskinpeluche kabátokra.

===== Szombat és ünnepnapokon az üzlet zárva. =====

Ezen árak csak f. é. december hó 25-ig maradnak érvényben.

Mintákat vidékre készséggel küldök. ===== 20 koronán felüli rendelvényeket bérmentve szállítok.

Német zsidók.

— Irja: Szabolesi Miksa. —

II.

Altona és Hamburg. (9)

Az amulett-ügy.

Eybeschütz Jonathántól, sajnos, olyan önéletrajz, mint nagy ellenfelétől, Emden Jakabtól, nem maradt ránk. Különben talán mégis bepillanthatnánk a lelkébe és megértenénk egyet-mást, mit így mélységes homály fed.

Vannak dolgok a történelemben, melyeket a késő utódok megérteni egyáltalán nem tudnak, mert ahhoz, hogy megértsük, az a légkör kellene, melyben a régiek éltek és melyben az előttünk fölfoghatatlan tévelygéseknek áldoztak.

Hányszor olvassuk pl. „és Izrael fiai újból bele-sülyedtek a bálványimádásba”, hódoltak Báálnak és Astárotnak, Milkomnak, Kámósnak, Nergalnak, Moloch-nak és más rut bálványoknak, melyeknek szolgálata undort és utálatot kelt bennünk.

Próféták és súlyos megpróbáltatások visszavezették őket az igaz útra, de csak újból visszastestek az érthetetlen bünbe. Az első zsidó királyság ennek lett az áldozata, belepüszült a bálványimádásba. Ámulva kérdezzük: mi az, ami a régiket izgatta, csábította, megszedítette, utóbb tönkre tette? Ki áldozna ma bálványnak? Mi is volt az, ami után annyira bomlottak? Mi vonzotta őket olyan ellenállhatatlanul?

Hogy volt benne valami, abban nem kétkedhetünk, csak-hogy mi már nem tudjuk, hogy mi. A talmudbölcsek, kik a bálványimádás ama korához vagy tizen-nyolc századdal közelebb állottak, mint mi, de akiket szintén századok választottak el tőle (már a második zsidó állam mentes volt a bálványimádástól), azt az érdekes vallomást tették, hogy ha ők éltek volna abban az időben, valószínűleg közülök is akadtak volna, kik megtévelyedtek volna. Érdekes kis mesébe burkolják ezt a nézetüket. Rav-Asi egyszer — olvassuk Szinhedrin trak-tátusában (102. B. alatt) — tiszteletlenül nyilatkozott Manasse királyról, ki tudvalevőleg Juda országát a bálványkultusszal tökéletesen megfertőztette. Éjjel aztán álmában jelent meg a talmudbölcshöz Manasse király és nagyon egyszerű kérdést intézett hozzá. (Melyik oldalán szegik meg a kenyeret?) A mire Rav-Asi azt felelte, hogy nem tudja.

— Azt sem tudod, szólt erre Manasse király, miképp vágják meg a kenyeret és rólam úgy mertél beszélni?

— Ha meg olyan bölcs vagy, szólt erre Rav-Asi, hogy hódolhattál a bálványnak? — Ugy-e hosszú a kabátod? felelt a király. Nos, ha ott lettél volna, akkor felémelted volna sleppedet (hogy ne akadályozzon a futásban), úgy szaladtál volna utána (t. i. a bálvány után).

Ez azt akarja mondani, hogy óvatosak legyünk a régi események megítélésében. Hogy valamit meg nem értünk, mert elmúlt az idő, mely érthetővé tenné, az még nem ok arra, hogy elítéljük. Ki tudja, nem cselekedtünk volna mi is úgy, mint azok, akik fölött nagy fölényvel pálcát törünk.

Végtelenül kisebb idő választ el bennünket a zsidóság szabbatiánusi botlásától, de azért már ezt sem tudjuk megérteni. Hogy veszhette el annyira ítéletét a kétszázötven év előtti Izrael, hogy egy megszedített szédelgőt messiásnak, mindenható királynak, helyettes-istennek fogadott el, ünnepelt és imádott?

Keleten és nyugaton hallatlan láz fogta el mondhatni az egész zsidóságot. „Megjött a messiás! neve:

Szabbatai Cevi!” Minden templomban imádkoztak érte, mint a megérkezett megváltó királyért, ki előtt porba hullanak a trónusok és ki Izraelt visszavezeti ősi földjére. Ez a hit oly erős volt, hogy pl. Budán a gazdag zsidók potom áron adták el házaikat. Hisz rövid idő múltán úgy is visszatérnek Palesztinába. Velencében, Livornóban, Amsterdamban, Hamburgban, Alexandriában és mindama városokban, ahol a kereskedelem a zsidók kezében volt, az üzlet szünetelt. Nem fogtak bele semmiféle új vállalatba; minek

Eybeschütz Jonatán egy amulettel.

is, mikor küszöbön a boldogság kora. Aggok és ifjak, férfiak és nők templomban és utcán körtáncokat rendeztek és ének és vigság töltötte meg a nyomor hajlékait. Az ilyen hit ragadós; elkábultak a keresztények is és meghökkenve kérdezték, mi lesz az ő hitükkel, hogy a messiás már régen megjött és megváltotta az embereket, mikor csak most érkezett meg? Hisz Szmirnában van, ahol csodát csoda után mivel? — És jaj volt a hitetleneknek. Budán Askanazi Jakab, a hires Chacham Cevinek, Buda utolsó rabbi-jának (lásd mult heti számunkat) édes atyja halált hirdetett egy budai zsidónak a fejére, aki nem mondta el szombat napján a messiásra szerzett imát.

Hogy a messiás székhelyén, Szmirnában milyen orgiák játszódtak le, azt leírni sem lehet. Nyílt utcán epileptikus rángatódzások közt jósoltak leányok és asszonyok. A proféták száma százakra rugott. Férfi és nő között lehullottak a szemérmesség emelte válaszfalak: sok mással azt is megszüntette a messiás. Megszüntette a vallás legtöbb parancsolatát, a bőjtöket ünne-

pekké változtatta, a tilalmakat föloldotta, utóbb detronizálta magát az Istent, önmagát hirdetvén utódjának. És a hivek még akkor sem józanodtak ki, hanem ellenkezőleg, napról-napra szaporodtak. Örület fogta meg az embereket és ha Szabbatáiban lett volna férrias akarat, ki tudja, mire vihette volna a fanatizált sereggel, mely körülrajongta és mely érte halálba menni is kész volt. De nem volt szegény csak meghibbant elméjű kabalista, ki maga is hitt messiási mivoltában és várta a csodát, hogy az utját egyengesse.

Oly nagy volt a tábor, hogy mikor Szmirnából Konstantinápolyba vitorlázott, Köprili Achmed, az okos nagyvezir nem végzett vele röviden. Háborúra készült Ausztria ellen és nem akarta az egész világ zsidóságát ellenségévé tenni. Abydosba, a Dardanellavárba vitette, ahol jól bántak vele és ahol a zsidók ezrei vették körül a világ minden tájáról, azaz nemcsak zsidók, hanem keresztények és mohamedánok is.

1666-ban bekövetkezett aztán a nagy fordulat. Szabbatai és szűkebb gárdája vallást cserélt. IV. Mohamed szultán ki akarta próbálni, hogy csakugyan istenember-e Szabbatai és néhány mérgezett nyilat akart beléje lövetni. Szabbatai a veszedelemmel szemben jobbnak találta mohamedánná lenni, semhogy ilyen kísérleteknek tegye ki magát. Ez három héttel a nagy ünnepek előtt történt. A hír nem járt olyan gyorsan mint ma, úgy hogy a történetekről Európában róshasono és jómkipur ünnepen még nem tudtak.

Hamburghban és Amsterdamban legalább nem. Az 1666. év jómkipurján ötször mondtak áldást a hamburgi zsinagógákban a messiásra. Egy aggastyánt, ki nem mondott rá Ament (egyes tiltakozók mégis voltak), a templom feje megkinoztatott, mert Szabbatai megparancsolta, hogy kiméletlenül bánjanak ellenfeleivel. Amsterdamból ünnep előtt a rabbik és az előljárók hódoló irata ment a messiáshoz. Mikor megérkezett, Szabbatai Cevi már Mehemed effendi, a szultán kapigi-basája (ajtónállója) és az izlam hive volt.

Ki érti ezt ma ama idők atmoszférája nélkül? Szabbatai Cevit ma legfőlebb a bolondok házába csuknák, ha ugyan még nem elégednének azzal, hogy mint ártalmatlan, csendes örültet övéi gondjaira bizzák.

Következett a nagy megszégyenülés, a szörnyűséges kiabrándulás, egy egész világ vesszőző hahotája és hegyiben az üldözések és a tömeges kitérések kora.

És az örület még akkor sem szűnt meg egészen. Voltak nagyok és kicsinyek, kik még ezután is messiásnak vallották Szabbatáit. Mohamedánná lett, az igaz, de ennek úgy kellett lennie, mondták. Így követelte ezt a kabala. Az ő lelke nemcsak a zsidóság lelke, magyarázták észficamukat a még mindig hívő kabalisták, hanem az egész emberiség lelke. Magába kell szívnia mindent, ami a többi lelkekben isteni, és ezt csak akkor teheti, ha azokkal a lelkekkel egyidőre hitben egyesül. Ne feledjék el, hogy az ő lelke a Dávid király lelke, mely nem halt meg, hanem lélekvándorlás útján azóta többször élt ezen a földön,

de mindig csak mint *egy* embernek a lelke. Szabbatai Ceviben, a messiásban, kire az Isten rábizza majd a világ kormányzását, annak a léleknek több életet kell élnie egyszerre, hogy mindent fölszivjon, ami a földön isteni és úgy váljék messiási lélekké, azaz az egész mindenség lelkévé fenn az égben és lenn a földön. Ilyen örjögöket nem öntöttek le hidegvizzel; ezek váltak aztán a titkos szabbataista vallás alapítóivá. Mert fordult a kocka. Amilyen veszedelmes volt azelőtt Szabbatáit megtagadni, olyan veszedelmessé vált kitérése után őt vallani. A zsidóságban a legrettenetesebb mód kezdték üldözni, a „sebszek“-et, ahogy Szabbatai hiveit a rövidség kedvéért nevezték. Mert igenis voltak azután is hivei. Az a kavarodás, melyet föllépése okozott, nem múlt el iszap hátrahagyása nélkül. Az olvasók tán el sem hiszik, hogy néhány ezer lélekből álló szekta még ma is él Szalonikiben és Konstantinápolyban, a *dönmék* szektája, mely Szabbatáit vallja messiásnak, többnek: istennek. Szinleg mohamedánok, de kultuszuk szabbataiánusi kultusz. Ma alig tudni róluk, míg ama nagy fordulat után csaknem minden községben maradtak egyesek, kik tovább hittek Szabbatái Ceviben, sőt maradtak, különösen Lengyelországban, tömegek is, amelyekből később a frankisták szektája került ki, mely szintén nem volt más, mint szabbataiánus-szekta és mely a lengyel zsidóságon szörnyű eret vágott.

És voltak sok évtizeddel Szabbatái Cevi halála után egyes kiváló emberek is, kik titokban szabbataiánusok voltak, kik hitték, hogy Szabbatái része az istennek, azaz ő a tulajdonképpeni kormányzó isten, mert az öreg isten nem törődik ezzel a világgal, mely az ő alkotásának egyetlenegy porszeme csak. A földi Szabbatái Cevi lelke tölti be, melyhez női lélek társul, úgy, hogy az öreg istennel együtt egy hármasságot alkotnak.

Ezt és hasonlókat vallotta volna titokban a nagyhirű Rabbi Jonathan Eybeschütz, előbb prágai hitszónok és iskolaigazgató, később metzi és utóbb Altona, Hamburg, Wandsbek (Ahu) háromegy községének fő rabbija?

Ki érti ezt? Az egész szabbataiánusi mozgalomban ez a legérthetlenebb.

Szabbatái tiz esztendővel kitérése után, 1676-ban egy kis albán városban, Dulcignóban, hova a *Porta*, hogy zsidókkal többé ne találkozzék, röviddel előbb száműzte, fejezte be életét. Eybeschütz 1690-ben született Pincsoiban, Lengyelországban és Eybeschütz titokban Szabbatái hive lett volna?

Az az Eybeschütz, ki kora leghíresebb talmudtudósa volt, ki ezenkívül bő világi ismeretekkel rendelkezett, többel, mint akármelyike az akkori rabbiknak, aki a nem zsidó társadalomban is szerepet vitt, hisz barátjának mondotta Hasselbauer püspököt, a cenzura fejét és a jezsuiták vezetőjét Ausztriában, — és ez a tudós, mivel, okos rabbi, ki kora rabbijai közül annyira kimagaslott, vallotta volna Szabbatáit messiásnak, vallotta volna jóval a szabbataiánusi láz elmulta után, vallotta volna, dacára annak, hogy nyíltan átkot hirdetett a szabbatai-

ánusok ellen és dacára annak, hogy egyizben nagy szent esküt tett, hogy nem szabbataianus?

Valóban érthetetlen.

Előző közleményünkben eljutottunk az amulett-ügy ismertetésében odáig, hogy Eybeschütz Jonatánt 1750-ben megválasztották Ahu községei főrabbijává. Alig foglalta el új állását, midőn Frankfurtból — melynek Jakob Jósua Falk, egy nagyhirű talmudikus munká, a „Pené Jehósua“, szerzője volt a rabbija, — különös hírek érkeztek Altonába.

Eybeschütz Jonatan Metzben, ahonnan Altonába került, mint annak idején csaknem minden nevezetes rabbi, amuletteket osztogatott ki azok között, kik hozzá bajban, betegségben fordultak. Mint ama kor leghiresebb kabalistájaéira és rabbinikus auktoritásaéira, különösen az ő amulettjeire helyeztek súlyt és így nem lehet csodálkozni azon sem, hogy Altonában, ahol megválasztatásakor, mint már említettük, a betegágyas asszonyok közt félelmetes aratást tartott a halál, a reményteljes állapotban lévő nők és azok férjei valósággal megrohanták a csodatevő hírében álló Eybeschützet, hogy lássa el őket mentő kaméákkal (amulettekkel), aminek ő készséggel tett eleget. Elképzelhető ezek után a megdöbbenés, midőn Frankfurtból azt a hirt kapták az altonaiak, hogy az Eybeschütz kaméái a számtalanszor megátkozott, a zsidóságra végtelen szerencsétlenséget háritott és utóbb vallást cserélt hamis messiás: Szabbatai Cevi nevét tartalmazzák. A kaméák írója azok szerint a hírek szerint Szabbatai Cevi, a messiás nevében könyörög segítségért, hogy az ő (a Szabbatai) neve szenteltessék meg Izraelben.

Nem volt ez megírva ilyen nyíltan, az természetes, amint hogy az ilyen kaméák egyáltalában nem olvashatók kulcs nélkül még ma sem, de ezt a kulcsot Frankfurtban állítólag megtalálták és a szerint a kulcs szerint azok a kaméák csálhatatlan bizonyítékai annak, hogy a nagy rabbi, a hires kabalista, Szabbatai Cevi titkos imádója.

Eszükbe jutott most az öregebb rabbiknak, hogy Eybeschütznek fiatal korában volt már baja a szabbataizmus miatt. Vagy 38 esztendővel előbb feltűnt, hogy Eybeschütz a szabbataianusok hirhedt, kiátkozott és mindenünnen kiüldözött vezéreivel: Némia Chajonnal, Abrahám Cardosoval és Lőb Prossnitzzal élénk érintkezésben áll. Eybeschütz akkor csak 22 esztendő volt, de már egy év óta állott a prágai főiskola élén. Tudása, éleselméjűsége, memoriaja a csodával volt határos. Messze földről özönlöttek az ifjak Prágába, hogy a nagy ifju mester előadásain épüljenek, tudásban gyarapodjanak. Csak így magyarázható, hogy míg Prágában működött (1711-től 1745-ig) több, mint 20.000 tanítvány, kik érte valósággal rajongtak, mondotta mesterének. Csak az ő páratlan népszerűségének és auktoritásának és annak a nagy hírnek, melynek szerte örvendezett, köszönhetette, hogy annak idején elnézték botlását, melyet ő úgy

magyarázott, hogy jobb utra akarta téríteni a tévelygő szabbataianus vezéreket, azért érintkezett velük. Ezt egyik templomi beszédben ünnepélyesen ki is jelentette és egyszersmind átkot és anathemát hirdetett mindazok ellen, kik nyíltan, vagy titokban Szabbatai hivei.

Ezt az esetet rég elfelejtették, de föllelevenítették, mikor Frankfurtból arra figyelmeztették az altonaiakat, hogy az Eybeschütz kameái Szabbatait messiásnak vallják.

Lehetetlen leírni az izgatottságot és elkeseredést, melyet ez a hír Altonában és társközségeiben keltett. Ha igaz a hír, hallatlan gyalázat érte a községet és egész Izraelt, mely Eybeschützet legnagyobb rabbijának vallotta; ha valótlan, akkor egy nagy embert olyan rágalommal akartak tönkretenni, minőhez hasonlóra nem egyhamar akadhatni.

Kérdést intéztek Eybeschützhez. Először azt felelte, hogy nem sértheti önmagát annyira, hogy ilyen vád ellen védekezzék. Mikor azonban később más Eybeschütz-féle amulettekből mások is, még pedig hozzáértő komoly rabbik és tudósok, szintén a Szabbatai nevet olvasták ki, Eybeschütz azt felelte, hogy ő nem szabbataianus, amit az ő amulettében Szabbatainak olvasnak, az nem Szabbatai és ha mégis az, akkor az az amulett nem tőle ered.

Az előjáróság, mely szerette volna elsimitani a dolgot, mindenek előtt Emden Jakabhoz fordult, kit nagy buzgóságáért és tudásáért szerte becsültek, de akit arról is ismertek, hogy a hit dolgában nem alkuszik és hogy a szabbataianusokat kerlelhetetlenül üldözi.

Emdennek, ki, mint előző közleményünkben megírtuk, jesivát tartott fenn, külön temploma is volt Altonában. Hiveivel nem alkotott külön községet — az akkor nem is volt lehetséges —, de a községen belül a szigorúbbak és jámborabbak ökörlötte sorakoztak.

Emden Eybeschütz iránt, kiben sohasem bizott, tartózkodóan viselkedett. Az új főrabbi elkövetett ugyan mindent, hogy maga felé hajlítsa; predikált róla, hogy Altona milyen nagy emberrel dicsekszik, mióta Emden lakozik benne, kötelességévé tette ezenkívül mindenkinek, hogy az Emden szidurját használják, de Emden mindezeket föl nem melegegett. Most aztán, hogy felmerült az amulettkérdés, a hitközség, mely a vádban nem hitt, leginkább őtőle tartott.

Emden a következőt mondta:

„A kezeim közt lévő kaméában, az énelöttem egészen bizonyos, benne van a Szabbatai Cevi neve; az az istentagadó tehát, aki azt írta, galád merényletet követett el Izrael ellen. Eybeschütz azonban meggyőzhet engem arról, hogy ez a kaméa nem tőle való; ha ezt megeseleksi és ha ezenkívül megadja nekem a kulcsot azokhoz a kaméákhoz, melyek őszerte is tőle valók és én meggyőződöm, hogy az ő kulcsa szerint szó sem lehet a Szabbatai nevről, akkor magamra vállalom, hogy azokat, kik meggyanúsították, arra bírjam, hogy a legálázatosabb és a legünnepélyesebb módon

bocsánatot kérjenek tőle és magukra vállalják az ő általa szabandó büntetést.

Megvitték az üzenetet Eybeschütznek, aki azonban a választ máskorra ígerte.

De Emden nem várt.

A tárgyalásokra következett csütörtöki napon, mikor tórafölolvasás van a templomokban, Emden a maga templomában a nyitott szentírás előtt ünnepélyesen kihirdette, hogy kaméák vannak forgalomban, melyek istentelen szabbatáiánus kéztől erednek. Nem mondja, hogy szerzőik Jonatan Eybeschütz. De ha ő volna az, akkor Jonathan Eybeschütz szabbatáiánus és akkor átok és kizárás illeti. Kötelessége azért, hogy tisztázza magát a rettenetes gyanu ellen, különben átok alatt van már ettől az órától fogva.

Hogy ezt az előjáróság megtudta, roppant haragra gyulladt. Hogyan, egy magánember, ha mindjárt Emden Jakab is, átok alá veti a főrabbit, kit még hozzá, Eybeschütz Jonatánnak hívnak! A közönség is hallatlanul megbotránkozott Emden vakmerőségén.

Nem is akadtak védelmezői, mikor az előjáróság templomát becsukatta és eltiltotta a hiveket attól, hogy nyomdájában dolgoztassanak.

Emden tapintatlansága Eybeschütznek tett szolgálatot, mert a szimpátiák feléje fordultak. A szombati istentiszteleten tüzes predikációt mondott a maga védelmére és szent esküt tett, hogy nem szabbatáiánus.

Ez elegendő volt. Olyan nagy volt Eybeschütz auktoritása, hogy nem követeltek tőle bizonyítékot. Voltak tanítványai, kik odáig mentek, hogy kijelentették, miszerint ők is esküsznek, hogy a mester ártatlan, de ha nem volna az, ha szabbatáiánus volna, az azt bizonyítaná, hogy a Szabbataiban való hit jó és istenes dolog és ők is hinnének Szabbataiban.

Igy persze csak a tulzók beszéltek, mert a nyugodtabbaknak biz rosszul esett a dolog és ha cáfolhatatlan bizonyítékuk lett volna mesterük bűnösségéről, elfordultak volna tőle, akármennyire csodálták.

Aminthogy el is fordultak.

Metzből ugyanis csaknem megdönthetetlen bizonyítékok érkeztek, hogy a kaméákban igenis benn van a Szabbatai Cevi neve.

Eybeschütz tudvalevőleg, mielőtt Altonába került, metzi rabbi volt. Ott sokaknak adott kaméákat, melyek írásáról a királyi procurátor megállapította, hogy Eybeschütz írása és azokon a kaméákon a frankfurti kulcs szerint az volt, hogy „Szabbatai Ceviért, a messiásért, kinek sebei révén találtunk gyógyulást és ki szája leheletével pusztítja a gonoszt, ráparancsolok a szellemekre és démonokra, hogy eme amulett hordozójától távol tartsák magukat.”

Mikorra a metzi amulettek megérkeztek, akkorra már Altonában voltak Eybeschütz hajdani tanítványai — lengyelországi rabbik és előjárók — levelei és mérges kitörései is Emden és segítői ellen. A lublini rabbi értesítette hajdani mesterét, hogy templomában

ünnepélyesen átok alá vetette Emden Jakabot, aki elég vakmerő volt, a „legtökéletesebb embert, kivel Isten dicsekszik“, Eybeschützet exkommunikálni. Átok alá vetették mindazokat, kik Eybeschütz ellen kikelnek. A lengyelországi zsinagógák hangosak voltak a sok átoktól, melyet a németországi rabbik ellen hirdettek, mert Németországban mind nagyobb lett azoknak a tábora, kik Eybeschützet bűnösnek vallották.

Altonában ezen közben mind zavarosabb lett a helyzet. Összetűzések, véres verekedések napirenden voltak és mert rendesen az emdenisták húzták a rövidebbet, Emden maga jónak látta idejekorán menekülni. Amsterdamba ment, ahol szívesen fogadták, mialatt otthon nejét értesítették, hogy pör vár a fejére, jó lesz azért egyelőre hozzá nem nyulni vagyonához.

Eybeschütz nem sokat nyert főellensége távozásával. Amsterdamban Emdennek nem kellett tartania az ellenpárttól, szabadon fejthette ki agitációját, melyet néhány metzi és frankfurti elvtárrsal egyetemben az egész német, francia, olasz és angol zsidóságra terjesztett ki. Eybeschütz sem nyugodott. Ő különösen a morva, lengyel és a magyarországi zsidókra támaszkodott, kik nemcsak többen voltak, mint az említett országbeliek, de vállalkozóbbak is és ami a fő: sok volt köztük a jámbor és tanult ember, úgy, hogy szavuk rendesen döntött. Ezekben az országokban csaknem minden rabbi és előjáró Jonathan tanítványa lévén, tüzzel sorakoztak melléje. Kezdték az anathemákkal, melyeket mindazok ellen hirdettek, kik Eybeschützet meggyanúsítani merészelik. Csaknem minden nagyobb községben (Nikolsburg, Krakó, Pozsony, Lemberg, Prossnitz) kürtszó és tóraolvasás mellett elhangzott a nagy chérem (átok) Emden és barátai ellen. De a vásárokat, szinodusokat és egyéb összejöveteleket is szenvedélyes viták és disputációk színhelyévé tették, melyekből nagyhangu fölhívások kerültek ki tulnyomó részt a német rabbik és különösen Emden ellen, kit a világ leggonoszabb és legelvetemedettebb zsidájának mondtak, ki bűnös kézzel hozzá mert nyulni „a legszentebbhez ezen a földön.”

A német rabbik nyugodtabban viselkedtek, de ők sem hallgattak. A legelőkelőbbek, élükön a „Pené Jehósua“ szerzője (Falk Jakab Frankfurtból) határozott fölszólítást intéztek Eybeschützhez, hogy végre igazolja magát. Eybeschütz most is kerülte az egyenes feleletet. Csak a sok rabbira és tudósra hivatkozott, kik mellette nyilatkoztak. Ezzel a német rabbik meg nem elégedtek, hanem a maguk részéről kimondták a nagy átkot arra (anélkül azonban, hogy Eybeschützet megnevezték volna), ki a szabbatáiánusi amuletteket irta. Embertől, ki ilyet tett, nem szabad tanulni, nem is szabad őt megtérni Izrael közösségében. És átkot és chéremet hirdettek azok ellen is, kik azt a titkos szabbatáiánust támogatják, védik, kimélik. Szellemesen jegyzi meg Graetz, hogy az amulett-affaire idejében egész Izrael exkommunikálva volt. Két táborra oszlott, mely kölcsönösen chérembe tette egymás t.

A francia zsidók Emdennel tartottak, az olaszok inkább Eybeschütz felé húztak. A török és szefard zsidók még határozottabban nyilatkoztak Eybeschütz mellett, de a chéremig el nem mentek. Nem úgy egy jeruzsálemi rabbi, ki akkor Altonában járt. Mintha nem lett volna elég a kiátkozásból, a saját külön cifra jeruzsálemi chéremjével sujtotta mindazokat, kik Eybeschütz ellen merik felemelni szavukat.

Az amulett-háboru, mely ilyenképpen kiterjedt az egész diasporára, nem maradhatott titokban a keresztény világ előtt sem, mely úgy fogta föl a dolgot, mintha a zsidók azon veszteket volna össze, hogy megjött-e már a messiás, vagy sem. Eybeschütz pártja szerint már megjött, az emdenisták szerint még nem jött. A keresztény világ ennél fogva az első perctől kezdve Eybeschütz pártjára állott. És ez döntött.

Igaz, hogy később keresztény theologusok is foglalkoztak a dologgal, de azok sem szabadulhattak attól a fölfogástól, hogy Eybeschütz a keresztény dogmát védi. Erre az utra a wolfenbütteli theologus, Karl Anton vezette őket, kit valamikor Móse Gerson Kohennek hívtak és ivadéka volt Chajjim Vitalnak, a nagy kabalistának. Ez a Karl Anton ifju korában tanítványa volt Eybeschütznek, akinek most segítségére sietett, egy nagy védíratot írván meg az érdekében. Ebben Eybeschütz védelmére fölhozza, amit külföldben Eybeschütz maga is többször hangoztatott, hogy betűk át-helyezése és kiforgatása mellett, szóval a kulcs szerint, melylyel az amuletteket olvasták, akármit lehet azokba beleolvasni. Amellett azonban a sorok közt nem egy gyöngé célzást tett, hogy a kereszténység jól tenné, ha Eybeschütz mellé sorakoznék, minthogy az ő kaméái keresztényizűek. Ennek ugyan semmi alapja, de a ráfogás használt Eybeschütznek. Annál is inkább, mert azon az uton, melyet Anton tört, más keresztény theologusok is haladtak és elmentek egészen odáig, hogy Eybeschütz az ő szívében keresztény és a zsidóságot Krisztus egyházába akarja vezetni. Ezt a „Jáároth Devas,” az „Urim-ve-Tumim,” a „Keréti-u-Peléti” szerzője természetesen nem akarta. Aki valaha csak belepillantott ezekbe a nagybecsű művekbe, tudja, milyen abszurditás az a föltevés, épp azért megbocsájthatatlan, hogy Eybeschütz az ellen a fölfogás ellen egy szóval sem tiltakozott. Mert ezt kellett volna tennie, ha mindjárt maga ellen hangolta volna ezzel bírát, mint-hogy az ügy, ezek után, a világi bíróság és később (1756-ban,) egyenesen V. Frigyes, dán király ítélőszéke elé került. Hallgatott Eybeschütz akkor is, mikor Megerlin Dávid, a pietista protestáns lelkész és tanár egy bolondos könyvben kimutatta, hogy azokban a kaméákban nem is Szabbatai, hanem Jézus Krisztus neve van különböző változatokban. Állítás, melyet egyetlen szóval sem bizonyított.

Az ezután történeteket röviden foglalhatjuk össze.

Hogy nagy nyilvános botrányokra és durva kihágásokra került a dolog (alakult ugyanis Eybeschütz mellé

egy 150 hívóból álló gárda, mely felesküdt, hogy Eybeschütz dolgát, ha mind belepusztul is, diadalra viszi; ez aztán mindenféle erőszakosságra ragadtatta magát), bele avatkozott abba a hamburgi szenátus, mely Eybeschützet igazolásra hívta föl, de addig is eltöltötte állásától. Ehhez kezdetben hozzájárult a dán udvar is, úgy, hogy Emden nagy diadalnak nézett elébe. De csakhamar fordult a kocka. A pört újból fölvtették, a dán királyné, Braunschweigi Mária Juliana Eybeschütz pártjára állott és férjét is, kinek második felesége volt, az ő számára nyerte meg. (A királynét téritési szempontok vezették; elhitte, hogy Eybeschütz kereszténynyé akarja tenni községét.) Hamburg és Kopenhága között kezdetben éles jegyzékváltás folyt, de mert Dánia volt az erősebb, a szenátus meghátrált. V. Frigyes aztán Eybeschütznek szolgáltatott igazságot, megerősítette állásában és olyan hatalmat adott községe és az ő kezébe, hogy ellensége meg sem moccanhatott. Emdenre rosszidők következtek, de Altonában béke volt. Csak Altonán kívül folyt még a harc. Huszra rug a ránk maradt munkák száma, melyeket eybeschützek és emdenisták egymás ellen és a saját álláspontjuk igazolására irtak, de megszámlálhatatlan a röpiratok, fölhívások, támadó és védő levelek mennyisége, melyek innen is, onnan is szerte röpkedtek. Egyszerre azonban megszűnt a harc. Lengyelország felé irányult hirtelen a zsidóság figyelmé, ahol a titkos szabbataianusok zászlóbontásra határozták el magukat. Első jele nete játszódott le annak a tragikomédiának, melyet a zsidók története a „Frankisták mozgalma” név alatt ismer és mely több mint tízezer zsidót szakított el a felekezettől, mely egy ideig leírhatatlan sanyargattatásoknak volt kitéve.

Eybeschütz Jonathannak kegyetlenül fájhatott, hogy abban a mozgalomban, mely a szabbataianusok nyílt harca volt a zsidóság ellen, benne volt az ő legfiatalabb fiának, Wolf Eybeschütz Baron von Adlerthalnak is a keze. A báró ur és kedvese, a hirhedt „Gräfin Frank,” üzelmei a szerencsétlen öreg Eybeschützet arra kényszerítették, hogy fiát kitagadja.

Értjük ezután a fölíratot, melyet Eybeschütz maga készített sarköve számára. Sebzett léleknek feljajdulása az.

Fölötte érdekes, hogy annak a nagy haragnak, melyet az eybeschützek az emdenisták ellen és az emdenisták az eybeschützek ellen tápláltak és amelynek oly dörge delmes kifejezést adtak, az utókorra nyoma sem szállott át. Az a két sarköföli rat, melyet előző számunkban közöltünk, mondhatni, egész Izrael lelkéből folyt. Az Emdenpártiak utódai meghajolnak Eybeschütz Jonathan nagysága előtt és Eybeschütz katonáinak ivadéka i áldást mondanak Emden Jakab emlékére. Ahogy a két kimagasló sarkö békésen fér el egymás mellett, úgy él együtt emlékü k Izrael tiszteletében is.

Egynehány szót magukról az amulettekről.

Eybeschütz képen rendesen egy amulettel mutatják be ezzel az aláírással: „Jonathan Eybeschütz mit einem der verfehmten Amulette“. Így van ő feltüntetve M. Grunwaldnak „Hamburgs-deutsche Juden“ című értékes munkájában is. De ez tévedés. Ez az amulet nem „verfehmt“ és szorosan véve nem is amulett, amennyiben nincs benne semmi kabalisztikus formula, nincs fölforgatva benne sem szó, sem betű és nem íródott semmiféle titkos írással. Elolvashatja és megérti azt mindenki, a ki tud héberül. Ez afféle cédula, amelyeket a betegágyas asszonyok ágya felé ma is függesztenek az orthodox zsidók és melyekben szép zsoltár-versek és egyéb imádságok egy-egy ráolvasó sallanggal vegyest cifrán vannak elhelyezve.

Az Eybeschützzel együtt bemutatott amulettnek, melyet mi is leközlünk, következő a tartalma:

A külső négy sarkon az Éden kertjéből kiömlő, Genézis könyvében fölsorolt 4 folyó neve van: Pison, Gichon, Chidekel és Perath. (Ez utóbbi név hiányzik, helyén rajta van Eybeschütz keze.) A folyók nevein felül négy főangyal nevét látjuk, kik közül kettőt a biblia is említ. E négy angyal: Micháél, Gábriel (bibliaiak; emliti őket Dániel könyve) Rafaél és Uriél. A külső írásközt ez a zsoltárvers alkotja:

„Legyen mirajtunk a mi Urunknak, istenünknek kedvessége, a mi kezeinknek munkáit erősítse meg mi bennünk, igen, a mi kezeink munkáit erősítse meg.“ (90. zsoltár 17. vers.)

A belső íráskör ezt mondja:

„Akarjad ó Örökkévaló mi istenünk és őseinknek istene, hogy e leánygyermek: Süsse, aki leánya Sara Leának, megóvassék...“

(A mondat folytatását a hatszögű, szintén írásból alkotott belső csillag adja és így hangzik:)

„... gonosz szemtől minden bajtól és kártól, minden varázslattól és mindattól, mi hozzátartozik, úgy éjjel, mint nappal, akár ébren, akár álmodva.

„Ime, nem alszik és nem szunnyad Izrael őrzője“ „Segítségedet reméllem én, ó örökkévaló!“ mostantól fogva mindörökké Amen Szela.“

(A belső két idézet bibliai versek. Az első a 12. zsoltár 4. verse, a második Mózes V. könyve 49. fejezete 18. verse.)

Ilyen amulett soha sem képezte vita tárgyát. Ilyet mindenki megérthet és félreértésekre sohasem szolgáltatott okot. Ezt az amulettet Eybeschütz képével azok terjeszthették, kik azt állították, hogy az Eybeschütz kaméái egészen ártatlan dolgok. Pedig nem úgy van. Nem voltak azok olyan egyszerű dolgok.

Azok az inkriminált Eybeschütz-féle amulettek másképpen voltak megszerkesztve és megírva. Először is csak némely szónak volt értelme, másodszor voltak szavak, melyeknek csak egyik fele érthető, és olyanok is, melyek értelmét csak egy vagy két betű zavarta. Akik már most a kulcsot keresték, az

AT-BaS-féle ábécével próbálkoztak. Eszerint az abécé szerint az Alef betűt a Taf betű pótolja, (azaz az első az utolsó) a Béth betűt a Sin betű (azaz a második betűt az utolsóelőtti) és így tovább a 22 héber betűn végig. Eszerint az írás szerint a Szabbatai Cevi nevét, melyet rendes ábécé szerint így írnak: **בשם השם שבת צבי**, így kellene írni: **שבת צבי**.

Ilyen összetétel azonban nincs azokban a kaméákban, hanem vannak csaknem mindegyikben ilyenek: **שבת צבי**, vagy **בשם השם שבת צבי**. Bizonyos, hogy ez név, ez kitűnik az előljáró szavakból, de milyen név? Ha a betűk egynéhányát rendes betűnek vesszük, a többi AT-BaS írásuaknak, akkor mindenhol megkapjuk a Szabbatai Cevi nevet, melyet csak egy-egy betű zavar. Ennek lehet ki nem talált értelme, de lehet, hogy szándékosan tétetett oda, hogy a kulcskeresőket megzavarja. Itt van mindjárt az első példa, a **שבת צבי**. Az első betű nem kell a névhez. A második Szabbatai nevének első betűje AT-BaS szerint, a harmadik betű Szabbatai nevének második betűje rendes abécé szerint, a negyedik betű és ötödik betű szintén rendes abécé szerint olvasandók és akkor adják Szabbatai nevének harmadik és negyedik betűjét. Teljes tehát a **שבת צבי** név. Most lássuk a második szót, a **בשם השם**-t. Ennek első betűje AT-BaS szerint a Cevi névnek első betűjét adja, a második betű rendes abécé szerint a Cevi második betűjét, a harmadik betű megint AT-BaS szerint olvasandó, amikor a Cevi harmadik betűjét adja, az utolsó betű fölösleges és mint az első szó első betűje félrevezetés céljából van ott, vagy van titkos értelme, melyre még nem jöttek rá. Így okoskodtak Eybeschütz támadói, kik főképpen azzal bizonyították, hogy a kaméákban — ez evidens — egy messiásról van szó. A messiás nevét már most szerintük azok a titkos szavak adták, ezekből a szavakból pedig Szabbatai Cevit olvasták ki.

Eybeschütz eloszlathatta volna a gyanút, ha megmondja, hogy mi mást jelentettek azok a szavak, vagy mi az ő kulcsa, de ő azt meg nem mondotta soha, csak tagadott és azt állította, hogy ilyen okoskodással akármit lehet beleolvasni azokba az amulettekbe. Kaméához nem kell kulcs, mondotta, mert a kaméának nem kell, hogy értelme legyen.

Az emdenistákat a jelzett kulcsra az vezette, hogy, mint már mondtuk, vannak a kaméákban szavak, melyek félig rendes ábécé, félig az AT-BaS szerint olvasandók. Itt van pl. ez a két szó: **אשר במהרה**. Itt négy betű rendes: az **א**, a **ה**, a második szó első **מ** betűje és a **ה**, a többi AT-BaS szerint olvasandó. Teljesen rendes ábécével átírva ezt a két szót adják: **אשר משיח**, (isten messiása). Vannak azután szavak, melyek egészen könnyen olvashatók, mert csak egy betű rendellenes, de az is AT-BaS. Például ez a szó **בטפאת**, azaz betifegeth, betifereth helyett. (Az AT-BaS-ban az **r** betű a **g** betűt pótolja.) És vannak végül szavak, melyek egészen rendesek, például **אשר בהרה**, akinek a sebével.

A megértett szavak és az összefüggés vitte rá Eybeschütz vádlóit a kulcsra.

Hogy a laikusok is megértsék a dolgot, egy példával fogom azt megvilágítani.

II. Rákóczy Ferenc, kit minden áron németnek akartak nevelni, bécsi fogsága idejében levelet kap Magyarországból. A levelet elfogják, de nem tudják elolvasni. A levél így kezdődik:

Oe femfdd hazbebt.

Nemde, úgy látszik, ennek nincs értelme? Pedig van; egy írásfejtő meg is találta hozzá a kulcsot. E három szó azt jelenti: Ne feledd hazádat. Az első betű a szükséges betű következője, t. i. n helyett o, a másik betű már rendes abécé szerint olvasandó, együtt a ne szócskát adják.

A második szó első betűje annak olvasandó, ami, a második betű szintén. A harmadik és negyedik betű már felcserélt betűk l és e helyett az utánuk következő m és f., az utolsó két betű már rendes. A harmadik szó 3 első betűje rendes, a következő három betű felcserélt betűk, (de megint csak az utánuk következőkkel), az utolsó betű már megint rendes abécé szerint olvasandó.

Körülbelül így igyekeztek megfejteni az Eybeschütz kaméait is. Ki tudja, eltalálták-e a valót.

TÁRCA.

Zsidók és parasztok.

IV.

Versengés.

— Elbeszélés. —

Mire az életet a mezőről betakarították, itt Szegedben, megkezdődik a paprikavásár. A buzapiacon történik rá alkuvás s ha ki ilyenkor erre szemlélődik: a Szakos csomóját vállalja legnagyobbnak, a Pipás Gáspárét a legszebbnek. Eleve tudtul adom, hogy Szakos annyi, mint erőszakos, ez pedig a Kohn nevezetet takarja. A Pipás Gáspárral sincs igen másképpen: Őt meg Fischernek hívták valaha, de amióta meggáspárosodott, becézéleg csak Pipás Gáspárnak hívják, nyilván a füstölő csutoráról, amely mindenha az orra alatt éktenkedik.

Ezeknek utána illik tudni, hogy a Szakos, meg a Pipás Gáspár örökellenségek — míg tart a paprikavásár. A nagy sokadalomban szidják, szapulják egymást, lebecsülik és leéktelenítik. A vásár után? Együtt mennek haza Dorozsmára s szent a béke a legközelebbi paprikavásárig.

A paprika madzagra van fűzve a csutkájánál s ponyván hever gyönyörű nagy halomban. Az egyik paprika-hegy mögött Pipás Gáspár ül egy triposzon, a másik csomónál a Szakos kapkod az ögyelgők után. A többiek úgy következnek egymás után. A sokadalmas zürzavarból kihallik a Szakos hangja.

— Ide csak, embörök! Hó mögájjunk, atyafiak! Soha szöbbit az enyimnél, soha jobbat az enyimnél!

Pipás Gáspár félresercent a fogái közül, azután átduruzsol a Szakoshoz:

— Már kezdi kend? Csak nem akar beállni a locsogója?

— Pukkad kend, Pipás Gáspár?

— Pukkad ám a nemzetségöd! Tartsd a fogadon a nyelved, mert elkalapállak!

A járókelők vihognak s meg-megállnak a két paprikaárus előtt. Ez is elkanyarit egy pórázzal, az is. A pipás Gáspár is, Szakos is, strimflibe rakja a pénzt, azután megint ráacsarkodnak egymásra:

— Halli-e kend, Pipás Gáspár?

— Nincs a fülem bemohosódva.

— Melyik orrával szagol kend: a kicsivel, vagy a nagygyal?

Tudnivaló, hogy a Pipás Gáspár orrának eresztéke van, egy szemölcs. Jó nagyra nevelődött s mivel formája is van, hát a Szakos nem igen mulasztja el megtréfálni.

— Vigyázat, Szakos, mert úgy oda teremtem, hogy kanállal szödik föl a földről.

A vásáros nép megint odaterelődik s öt-hat szál madzag paprika megint gazdát cserél. A többi árus szárazon nyeli a kortyokat. Nekik alig jut egy-egy futó vevő. Ez a Szakos és ez a Pipás Gáspár alighanem tudják, mit csinálnak. A perelésük csak olyan „műperelés” s az emberek, akik szeretik az ingyen mulatságot, már csak itt szerzik be a télire való járandóságot. A többieknek e fajta gyönyörűség nem kínálkozik.

Estére járván az idő, már a Szakos is, a pipás Gáspár is megfogyatkoztak. A paprika-halom: volt, nincs.

Előáll a szekér s pakolóznak. Ponyva, triposz a szekérderékbe kerül. A két ellenség csendes békeséggel dőcög haza, Dorozsma felé. Elöl hajt a Szakos, utána a Pipás Gáspár nyeli az ut porát. Már árnyak lopóznak az utszéli akácfák poros lombjai közé s az ég peremén barnapiros fellegek gomolyognak.

Az országuti itatónál megállanak. A Pipás Gáspár a rudast vezeti előbb a vályuhoz, a Szakos a lógost. De csak egyik sem nyul a kutostorhoz, hanem megállanak. A vályu szélén egy ember ül. Ősz nagybajusza csak félig takarja el az orra mellett huzódó nagy barázdát. Az arca sápadt, a pófacsonjtja kiáll, látszik, hogy beteg.

A Szakos megáll előtte.

— Nini, a Kevély Nagy Pál!

A Pipás Gáspár is oda áll.

— Az ám!

Az öreg paraszt csak bólogat a Szakos beszédire.

— De le van kend gyalázva!? Beteg kend?

Kevély Nagy Pál visszadidereg a szóra:

— Fázok...

Itt, a homokon estére hűvös lesz az idő. Az ember meztláb ki nem állja.

— Mi esött kenddel?

— Mi esött? Mi esött?... — motyog az öreg.

— Vén vagyok már, kidültem a hámbul. Nem köllök már se kubikosnak, se zsákhordónak. Oszt nyavalyás is vagyok. Szögedében vótam munka irányában, de hiába. Az asszony hiába vár...

— Régön elkerült Dorozsmáról?

— Régön — mondja az öreg — két éve.

— Az asszony is öreg már...

— Hatvanhét éves. De nagyon beteg már.

A Szakos gondolkozik, vakarja a fejét, nézi az öreg dermedt lábát, aztán megszólal:

— Ha mög nem veti, vón egy pár csizmám a szekérderekben, kendnek adnám. Nem kerül sor rá, cipőben vagyok.

Már hozza is a szekérből és mutatja.

— Ehun-e?

Szó nélkül nem állja meg a Pipás Gáspár.

— Ezt-e? Sz' a sarka rossz, az orra is lyukas...

Vagy adjon kend, vagy ne.

— Kend jobbat tud adni? — mérgelődik a Szakos.

— A kendé különb, mint az enyim?

— Hogy különb-e? Az hát. Itt van.

Lekuporodik a földre s lerugja a lábáról.

— Ezt ötse kend föl.

Mire Szakos egy mándlit akaszt a nyakába.

— Ez is mögjárja.

— En mög mögszörzöm egy pöngővel.

— Mög evvel a cipókenyérrel.

Most már kitör a két ember közt a versengés: ki tud több jót tenni. Ez a magyar virtus. Beleeszi az emberbe magát ezen a vidéken. Kevély Nagy Pál csak szedi össze a cókókat. Hümmög, hogy hej, hej... így az isten, úgy az isten...

Pipás Gáspár a szekérhez siet, a lovat is visszavezeti s azt mondja:

— Kapjon föl, én hazaviszöm Kistelökre.

— Az én ülésemben széna van — csalogatja a Szakos.

Most már fölfortyan ám a Pipás Gáspár.

— Halli-e kend, Szakos, ki akar babrálni velem?

A Szakos visszatromfol:

— Kutyául jár kend, ha tovább kötődik!

— En hivatam előbb!

— De az én ülésöm jobb!

— Kend egy hitvány embör!

— Kend pedig alakos!

— Ki? En?

— Hát nem is én!

Szakos a gyengébb, hát felkap a szekérére s elvágat. Pipás Gáspár diadalmasan segíti az öreget az ülésre s félig-meddig sajnálkozva mondja:

— Igaz ügyön kaptunk össze, de a jóbul a részöm nem hagyom.

Gábor Károly.

Több 100 orvos

véleménye szerint legkitünőbb szer

fog-, száj- és garat ápolásra

Dr. DEMBITZ
fogorvos

ASEPTOL

szájviz-pasztillák
és fogpora

Aseptol szájvizpasztillák 1 doboz 2 kor., fogpor 80 fillér.

Kaphatók gyógyszárakban, drogueriákban és illatszertárakban.

Központi főraktár:

Dr. DEMBITZ fog- és szájápoló szerek laboratoriuma

Budapest, Kerepesi-ut 10.

Orvosi vélemények minden dobozhoz mellékelve.

libazsir (Gansfette)

kilónként 1 frt 40 kr. 5 kilós dobozokban kapható

Laufer, Budapest, VII., Csömöri-ut 38.

— Most jelent meg —

ujjonnan átdolgozva, harmadik javított kiadásban

A zsidó nép és irodalmának története

a babiloni fogságtól napjainkig.

A zsidó irodalomból vett szemelvényekkel.

Irta: Dr. Bäck S., lissai rabbi.

Ára füzve 5 k., egész-vászonkötésben 6 k., elegáns díszkötésben 6 k. 50 fill.

Bäck dr. munkáját most harmadizben adjuk ki, gondos átdolgozásban. A mű, mely vonzó, könnyű, szórakoztató stílusban tárgyalja a zsidók történetét, új kiadásában még jobban ajánlható iskolakönyvnek vagy ajándéknak. Tartalma és kiállítása egyaránt kapóssá tették eddig is Bäck dr. művét s az új kiadásban szebb kiállítással és kibővített tartalommal kerül a könyv az olvasó elé.

J. KAUFMAN N-féle könyvkiadóhivatal,
Frankfurt am Main, Börnestrassé 41.

STERNBERG ÁRMİN ÉS TESTVÉRE

cs. és kir. udv. hangszergyár
központi főüzletében:

Budapest,

VII., Kerepesi-ut 36.

kaphatók

iskola-
hegedűk

kitünő hanggal

3, 4, 5, 6 frtért, és
feljebb.

Tokkal, vonóval és
gyantával felszerelve
7, 8, 10, 12, 14, 15,
16 frtért és feljebb.

Valamint

iskolai harmoniumok

az összes nekari hangszerek, hurok, vonók, tokok a legjobb minőségben s legolcsóbb áron.

Képes árjegyzéket (minden cikkről külön) ingyen küldünk, csak meg kell írni, hogy milyen hangszerről kívánja az árjegyzéket.